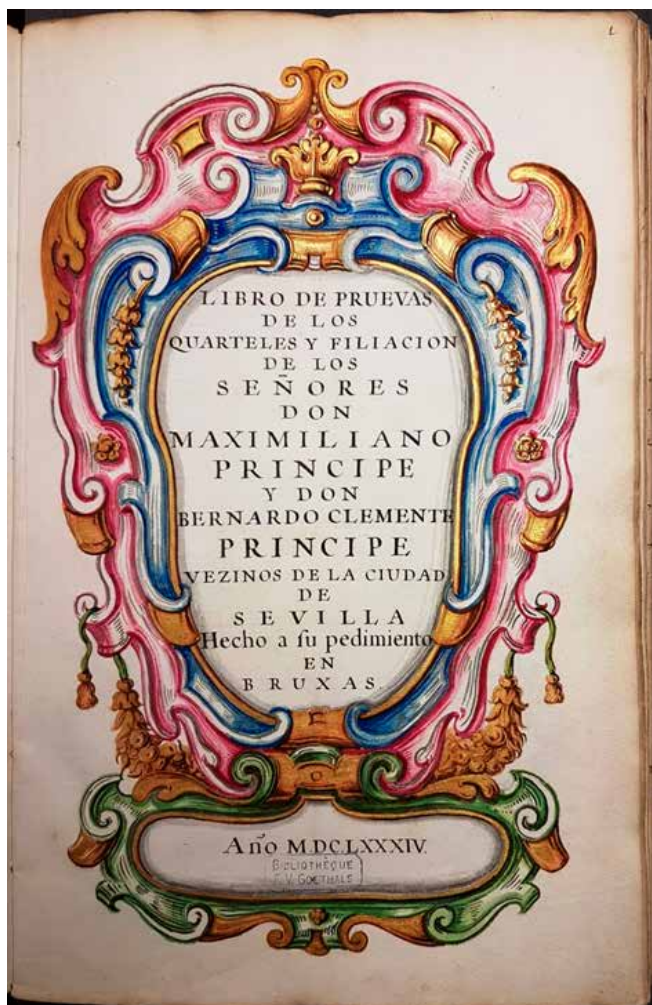


De trek naar Spanje in de 17de eeuw

De familie de Prince te Brugge, Antequera en Sevilla

Pieter Donche

In 1684 lieten een Maximiliaan Principe en zijn neef Bernardo Clemente Principe uit Sevilla (Andalusië, Zuid-Spanje) een groot cahier samenstellen met de bewijzen van hun afstamming uit Brugge. Het draagt de titel: *Libro de pruebas de los quarteles y filiacion de los señores don Maximiliano Principe y don Bernardo Clemente Principe vezinos de la ciudad de Sevilla, hecho a su pedimiento en Bruxas* of: boek met de bewijzen voor de voorouderlijke kwartieren van heer Maximiliano Principe en heer Bernardo Clemente Principe, inwoners van de stad Sevilla, opgemaakt op hun verzoek in Brugge.



Het cahier meet 23 B op 37,5 H cm en telt 118 genummerde bladzijden¹ in een perkamenten koft. Het is uiterst verzorgd geschreven en ook rijkelijk versierd met heraldiek, waaronder een kwartierstaat tot de acht overgrootouders van Maximiliano Principe en tekeningen van opschriften in steen of van glasramen.

De oom en neef hadden via een notaris te Sevilla op 15 juni 1683 een volmacht gegeven aan een Petrus Ignatius Van de Velde (1652 - 1714) om in Brugge opzoekingen te doen en een uitgebreide procedure te starten van verzamelen van bewijzen door verklaringen van getuigen die de voorouders nog gekend hadden, door bezoeken aan kerken (voor het optekenen van opschriften, grafstenen, glasramen) en wettelijke akten daarover te laten opmaken door stedelijke en andere waardigheidsbekleders, enz.... Petrus Ignatius van de Velde, die drie maal schepen van Brugge was geweest, was niet aan zijn proefstuk toe: hij had al dergelijke onderzoeken gedaan voor andere Spaans-Brugse families. Zijn broer Jacob van de Velde was zelf ook uitgeweken naar Sevilla waar hij bekend was als *Diego Del Campo*, een letterlijke vertaling van zijn naam in het Spaans.

In dit onderzoek was ook een oude bekende betrokken: Jacobus Antonius Kerchof, priester, kanunnik van Mesen en kapelaan van de Collegiale Onze Lieve Vrouw kerk te Brugge, vooral bekend als een heel ijverige genealoog wiens zeer uitgebreide verzameling stambomen, aantekeningen en documenten recent door de Openbare Bibliotheek Brugge werd verworven. Hij was overigens zelf een beetje betrokken partij in dit dossier: zijn grootvader langs moederszijde Adriaan Bultynck en Anna Bultynck, de eerste echtgenote van Clement de Prince (vader van Maximiliano), waren neef en nicht.

Aan de inhoud van dit *Libro de pruebas ... Principe* hebben we eerder al een korte bijdrage gewijd.² Ook ander dergelijk 17de-eeuws Spaans-Vlaams genealogisch on-

1 In totaal 120 bladzijden, want twee bladzijden (23bis en 23ter) werden vergeten tijdens de nummering.

2 P. DONCHE, 'Het bewijs van adel van don Maximiliano en don Bernardo Clemente Principe uit Sevilla (1684)', in: *Heraldicum Disputationes*, kwartaalblad voor heraldiek, Wijnegem, Homunculus, XXVIII (2023), nr. 1, pp. 17-26 (de breedte en het aantal blz. werd daar niet correct vermeld).

derzoek hebben we eerder behandeld.³ In onze bijdrage over de familie Villette (Billet) gingen we ook wat dieper in op de aspiraties van de uitgeweken Zuid-Nederlanders die in Spanje fortuin hadden gemaakt en daarna hoger op de maatschappelijke ladder wilden komen. Een dergelijk 'bewijsstuk'⁴ over de ouderdom en de eerbaarheid van de familie moest kracht bijzetten t.o.v. de Spaanse overheid in verzoeken om maatschappelijke bevordering.

In deze bijdrage staat de genealogie van de familie de Prince te Brugge en te Sevilla centraal.

I. - PIETER DE PRINCE, overleden in 1578. Hij huwde met Isabella de STAIFSACK (familiewapen: *in goud een hartschild van keel met een ster van zilver, het hartschild vergezeld van 3 meerltjes van sabel*), overleden in 1582.⁵ Zij hadden een zoon:

1. CLEMENT, zie verder onder II.

II. - CLEMENT DE PRINCE. Na verloving te Brugge St.-Gillis op 5 juni huwde hij op 6 juli 1574 met Anna LAUWERS⁶, dochter van Jacob (familiewapen: *in lazuur een zwaan met in het schildhoofd nog 3 meertjes, alle van zilver*⁷).

³ P. DONCHE, 'Het bewijs van adel van don Pedro de Harou uit Cadiz (1680). Een bron voor verdwenen heraldiek in de Zuidelijke Nederlanden', in: *Miscellanea Heraldica I* (jubileumboek ts. *Heraldicum Disputationes*), Wijnegem, Homunculus, 2020, pp. 44-73.

- P. DONCHE, 'Drie Spaanse broers Villette op zoek naar hun voorouders Billet in Brugge in 1679-1685', in: *Vlaamse Stam*, 57 (2021), nr. 2, pp. 158-168.

- P. DONCHE, 'Het bewijs van adel van don Francisco Massue y Blanco uit San Lucar de Barrameda (1687)', in: *Heraldicum Disputationes*, XXVI (2021), nr. 4, pp. 117-127; Een bijdrage van R. VAN BELLE, 'Het bewijs van adel van Felix Bartolomé van Postel. Een onvermoede (kunst)historische bron voor het 17de-eeuwse Brugge', in: *Hand. Genootsch. Geschiedenis te Brugge*, 2007, pp. 49-85 betreft nog een ander *Libro de pruevas* maar focust op de documentaire waarde van de illustraties voor kunsthistorici.

⁴ Nog een kleine rechtzetting over de 19de-eeuwse *whereabouts* van de hoger vermelde *Libro de pruevas*. In onze bijdrage over Massue y Blanco, voetnoot 10 schreven we dat dit *Libro* en andere (Bartolomé, de Mahieu, Principe en de Meester/Maestre) vermeld vonden in een veilingcatalogus uit 1870 van de bibliotheek van een Ch. van Renterghem. Dit was de verkeerde veilingcatalogus. De juiste betreft: *Catalogue d'une belle et précieuse collection de livres consistant ... de littérature, d'histoire et de médecine, anciens poètes et chroniqueurs flamands, parmi lesquels un grand nombre d'éditions du 16me siècle, suivi de Monnaies anciennes, médailles, ... tableaux, etc...*, provenant en grande partie du Cabinet d'un bibliophile distingué et autres défunts, Brugge, C. De Moor, 25 & 26 oktober 1865, p. 54. De niet bij naam genoemde bibliotheek betreft volgens een aantekening in potlood op de titelpagina van het exemplaar bewaard in bibliotheek Universiteit Gent (BIB. VC.001865/10/25/A), Dr. de Meyer, à Bruges (dit betreft de gekende Brugse chirurgijn en verloskundige, Isaac-Joseph de Meyer (1788-1861)). Wellicht zijn vier van de vijf toen aangekocht door Felix-Victor Goethals en zo beland in de KBR in het Fonds dat zijn naam draagt.

⁵ *Libro de pruevas* ..., blz. 6. *Staifsack* is een wel erg vreemd klinkende naam. Mogelijk een onbegrepen naam en weergegeven in een vervormde schrijfwijze?

⁶ Brugge, St.-Gillis, huwelijksregister 1569-1581, f. 15 (beeld 15 van 41): *Junij (15)74: IJa Cleme(n)s de Pri(n)ce c(um) A(n)na Lauwers m(atrimoniu)m 6 Julij*. Opmerking: in het *Libro de pruevas* ..., f. 116 staat verkeerdelijk als huwelijksdatum 1542 sexta July.

⁷ Voor de kleuren van het wapen Lauwers, zie enkele afbeeldingen

Clement de Prince (de oudere) was een timmerman zoals blijkt uit een akte van verkoop van 31 december 1591 van een klein aandeel in het bezit van twee huizen in Brugge: *Clement de Prince den temmerman ende Tanneken fa Jacob Lauwers zijn wijf*.⁸

Op 2 september 1587 was hij in het jaarlijks vernieuwde ambachtsbestuur der timmerlieden van Brugge de tweede 'vinder'. Dit bestuur bestond toen uit een deken en vijf vind-ers (bestuursleden).⁹

We vinden hem ook in 1599 vermeld als timmerman, samen met collega's in een aanbesteding voor het leveren, maken en oprichten te Brugge van drie triomfbogen voor een geplande Blijde Inkomst van de aartshertogen Albrecht en Isabella.¹⁰

Op 19 april 1603 kochten hij en zijn echtgenote een huis (Dweersstraat 6) dat hij na amper een maand en een week alweer verkocht.¹¹ (Dit moet II. – Clement betreffen gezien III. – Clement pas in 1610 voor het eerst huwde.)

Zijn echtgenote Anna Lauwers overleed voor 1 juni 1611 want dan wordt Clement de Prince haar weduwnaar genoemd en bezitter van haar sterfhuus. Op 28 mei 1612 was hij hertrouwd met Janneken VERLIT toen hij 7/8sten van een hofstede van 27 gemeten in Westkapelle verkocht uit de erfenis van zijn eerste echtgenote en door uitkoop in 1611 van zijn zonen Ferdinande en Clement junior de Prince en van Guillaume de Cuenynck getrouwd met zijn dochter Tanneken de Prince. Op 1 augustus 1612 vinden we hem ook vermeld als timmerman, poorter van de stad Brugge en echtgenoot van Tanneken van Lict [VERLIT]. In 1613 verkocht hij zijn nog resterende 1/8ste in de hogergenoemde hofstede van 27 gemeten in Westkapelle.¹²

van het wapen in het grafschriftenboek SBB, hs. de Hooghe, dl. I: St.-Donaas, p. 81; dl. III: St.-Jacobs, p. 147 en St.-Anna, p. 214: *in lazuur een meertje met in het schildhoofd nog 3 meertjes van zilver en in de voet een takje van keel*.

⁸ Brugge, Stadsarchief (hierna: SAB), Klerken van de Vierschaar, nr. 1011 (klerk P. De Wagemaker, 1588-1593), f. 251-252. Zij verkochten aan een andere timmerman een tiende deel van de helft en nog een negende deel van een gelijk tiende deel van de helft van twee huizen *int Spielwysstraetken gheseyt 't Coolhof ghedect met stroo*. Jeghenwoordelic een peertstal zijnde met den naer-volghenden houthun [= houttuin, zoals een terrein voor opslag van houten bouw materiaal werd genoemd].

⁹ A. VANDEWALLE, *Brugse ambachten in documenten. De schoenmakers, timmerlieden en schrijnwerkers (14de-18de eeuw)*, Brugge, 1985, pp. 89-123: *Lijst van de eden der timmerlieden (1363 – 1795)* (er zijn evenwel bijna geen namen van een deken of vind-ers vermeld voor de jaren 1591 t/m 1599, 1602-1605, 1613, 1623 en 1651).

¹⁰ L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, 'Trois dossiers judiciaires', in: *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge*, 1907, pp. 159-175, i.h.b. p. 171: Clement de Prince, Aernout Pluvier, Adriaen Blomme ende Jan Rosseel temmerlieden, voor tleveren, maken ende uprechten van drie arcken triumphale by bestedinghe, X lb. gr. (zijn zoon III. – Clement was toen allicht nog te jong, zijn vader leefde ook nog).

¹¹ SAB, Registers Zestendelen, St.Jacob (JAK/0239).

¹² RAB, Brugse Vrije, wettelijke passeringen Noordkwartier, 16054, f. 451 en 582 en 16055, f. 14v en 295v (met dank aan Geert Tavernier, Brugge voor zijn bewerkingen van deze wettelijke passeringen).

Hij was inderdaad hertrouwd te Brugge St.-Jacob op 21 augustus 1611, zijn nieuwe echtgenote wordt in de huwelijksakte *Anna LIT* genoemd en *v(idu)a Marcelle Leperre*, de getuigen waren *Sebastianen Clyncke* en *Jo(ann)es Bultinck*.

In de parochiekerk van St.-Catharina, rechts van de ingang tussen twee grote ramen werd een steen aangebracht die herinnert aan de stichting van een jaargetijde voor de lafenis van de zielen van hem en zijn eerste echtgenote (zie afbeelding hieronder). Daar valt te lezen dat hij overleed op "12 juni 1607" en zij op 6 maart 1609. Maar die eerste datum **kan niet** juist zijn: immers, op 28 juni 1607 schonken Clement de Prince en zijn echtgenote Anna Lauwers aan de kerk van O.L. Vrouw een rente van 2 pond groten jaarlijks ten voordele van de koorknappen.¹³ Die schenkingsdatum is 16 dagen later dan de overlijdensdatum vermeld op de fundatiesteen.

En zijn overlijdensjaar **kan ook niet 1607** zijn want hij overleed zeker ná zijn eerste echtgenote (in 1611 nog *weduwenaar* van Anna Lauwers genoemd, zie hoger), hij hertrouwde nog in 1611 en verscheen nog op 23 december 1613 voor de Brugse schepenvanck voor een verkoop! Hij moet dus zeker minstens na eind 1613 overleden zijn.

En dan zijn er nog de getuigen bij het huwelijk op 10 januari 1616 van zijn zoon II.4. - Sebastiaan de Prince en Catharina Osten (zie verder), nl. *Clemens de Prince*, *Clemens de Prince fs Clemens* en nog een derde persoon. De eerste twee zijn allicht een vader – zoon paar. Het kan bij die getuigen niet om III. – Clement en IV. – Clement gaan want IV. – Clement was dan amper 3 jaar oud, dus moet het gaan om II. – Clement en III. – Clement, de vader en broer van Sebastiaan. II. – Clement leefde bijgevolg nog in januari 1616.

Er lijkt dus een fout gemaakt. Tijdens het kappen van de tekst van de steen of bij de transcriptie van de tekst in het *Libro de Pruebas* ... ? Dit laatste lijkt ons meer waarschijnlijk, want we vonden al wel meer foutjes in dit handschrift. 1607 moet misschien wel 1617 zijn? (Een begraafakte had uitsluitel kunnen geven maar helaas zijn er voor Brugge St.-Catharina pas begraafakten bewaard vanaf 1646.)

Op de fundatiesteen vinden we hun beider familiewapens en vier kwartierschilden: LE PRINCE, STAIFSACK, LAUWERS, TROOSTENBERGHE (familiewapen: *in goud een keper van keel, vergezeld boven van twee spooradertjes (of doorboorde vijfpuntige sterren) van hetzelfde en onder van een geplante boom van sinopel in een grond van zilver*), en de tekst:¹⁴

TER EEREN GODTS ENDE SYNE LIEVE MOEDER MARIA IS BINNEN DESE KERCKE GHEFONDEERT EEN IAERLICXSCHE LESENDE MISSE TOT LAVENESSE VANDE ZIELEN VAN CLEMENT LE PRINCE FS IO(NKE)^R PIETER, OVERLEDEN 12^{EN} IUNY 1607 ENDE VAN IO(FFROUW)^E ANNA LAUWERS FA IO(NKE)^R IAECQUES SYNE HUYSVR(AUWE). OVERLEET 6^{EN} MAERTE 1609. WAER VOOR DEN HEERE PASTOR MOET HEBBEN 16. STUVERS ENDE DEN COSTER 2. STUVERS.

GODT GHEDYNCKE DE ZIELEN.



Opmerking: in het *Libro de pruebas* ... op blz. 116-117 staat een verklaring (in het Latijn) van Joannes de Blissy, kanunnik van de Brugse St.-Donaaskathedraal, bij wie de huwelijks- en doopregisters van overleden pastoors van zijn stad berustten. Hij geeft enkele uittreksels, nl. over het huwelijk van II. – Clement de Prince en Anna Lauwers, de verloving en het huwelijk van III. – Clemens met Anna Bultynck en de dopen van IV. – Clement en IV.bis. – Maximiliaan. Die gegevens zijn nog steeds verifieerbaar aan de hand van de bewaarde originele registers en blijken correct op één toch wel grove fout na: hij situeert het huwelijk van II. – Clement in 1542 terwijl dat 1574 moet zijn!

Zij hadden de volgende kinderen:

1. **CLEMENT** (geboren tussen 1574 en 1583), zie verder onder III.
2. **FERDINAND**. Hij werd geboren ca. 1582 (68 jaar oud in 1650, zie verder). Allicht is het deze Ferdinand de Prince die zich verloofde te Eeklo op 30 april (of 8 mei volgens huwelijksregister Brugge, O.L. V. 2de portie) (getuigen: Joris de Moor en zijn echtgenote) en huwde te Brugge O.L. Vrouw 2de portie op 1 juni 1611 met Catharina

13 J.-J. GAILLIARD, *Inscriptions funéraires et monumentales de la Flandre Occidentale. Arrondissement de Bruges. Tome premier. Deuxième partie, L'église de Notre Dame*, p. XXXV.

14 *Libro de pruebas* ..., pp. 91-92: ... *adonde hemos hallado en la gared a mano de recha de la entrada entre dos grandes ventanas un epitafio sobre una quedra de Canteria metida en la dicha Pared adonde estan engravadas las Armas y Palabras como se sigue*. Voor de kleuren van het wapen van Troostenberghe, zie SAB, hs. de Hooghe, p. 77: veld: zilver, keper en sterren: keel, boom: sinopel.

(VAN) BAERLE, dochter van Edward (met als getuigen niet nader genoemde 'vrienden').¹⁵

Hij was in 1632 getuige geweest bij het tweede huwelijk van zijn broer Clement de Prince en zijn tweede echtgenote. En het jaar daarop in 1633 peter van een zoon Ferdinand van zijn broer Clement de Prince uit diens tweede huwelijk en aan wie hij dus zijn eigen voornaam gaf.

Hij was (als "fs Clement de Prince") op 3 april 1651 medevoogd over de minderjarige kinderen van zijn broer Clement en diens tweede echtgenote (zie verder).

We vinden hem, als poorter van Brugge vermeld met zijn echtgenote Catharina "Barlon" (onzekere lezing) in de verkoop van één gemet land aan de pastoor van Oedelem.¹⁶ Over zijn loopbaan zijn nog volgende gegevens bekend: in de periode 1611-13 wordt hij i.v.m. een straatschouwing in Oedelem vernoemd als baljuw.¹⁷ Hij wordt in 1637 en 1639 als Ferdinand de Prince vernoemd in de functie van deurwaarder van de Raad van Vlaanderen.¹⁸ En in een enkwest van de Raad van Vlaanderen getuigt hij op 19 augustus 1650 over zichzelf: *Ferdinande de Prince fi(liu)s Clement, oudt omtrent achtentsestich jaeren, woonende binnen der stede van Brugghe ende hier te vooren duerwaerder van Syne Ma(jestei)ts grooten Raede ... Secht ... dat hy deposant inden jaere XVII^c thiene gheworden is bailliu der heerlichede van Praet ende prochie van Oedelem ende dat hy tsel(ve) officie bedient heeft ontrent den tyt van drie jaeren gheduerende.*¹⁹

Zij hadden volgende kinderen:

- a. **Ferdinand**, gedoopt te Brugge O.L. Vrouw, 2de portie op 29 maart 1612 (peter: Ferdinandus Fabiaen, meter: vrouw Catharina de Nagde, echtgenote van mr. Jacob de Dijckere).²⁰

3. **Anna**, die huwde met Guillaume DE CEUNINCK. Hij overleed wellicht voor 2 januari 1637 want toen waren Ferdinand de Prince en een mr. Alexander Barvoet, de voorgden voor twee minderjarige zonen (Ferdinand en Guillaume) van Guillaume de Ceuninck en Anna de Prince.²¹ Ook op 28 juli 1640 wordt Anna de Prince weduwe genoemd van Guillaume de Ceunynck.²²

4. **SEBASTIAAN**. Hij was nog minderjarig op 26 november 1613 toen voor hem twee (nieuwe) voorgden werden ingezworen.²³

Ook hij zag zijn toekomst als timmerman te Brugge: op 5 februari 1617 legde hij voor het ambachtsbestuur der timmerlieden zijn meesterproef af. Zijn *stucx preuve* bestond in het maken van een *corbeel met dobbel pinnen ende gaeten*. Een korbeel is een steunlat, een ingekeepte balk ter ondersteuning van een andere balk.²⁴

Een opleiding tot timmerman duurde meestal vier jaar en men moest al de leeftijd van 15 jaar bereikt hebben bij de aanvang. Daarna kon men als gezelschap bij een meester werken en eventueel zelf het meesterschap verwerven, door o.a. een meesterproef af te leggen (verplicht bij de timmerlieden sinds 1565).

Hij was het jaar ervoor gehuwd te Brugge St.-Jacob op 10 januari 1616 met Catharina OSTEN (getuigen: Clemens de Prince fs Clemens (allicht zijn broer) en Joannes Bultinck).²⁵

We vinden Sebastiaan en zijn echtgenote nog vermeld in enkele Brugse oorkonden uit 1626.²⁶

15 Eeklo, Sint-Jozef en Sint-Vincentius, huwelijksregister 1609-1634, ongenummerde folio (beeld 135 van 167): 1611, 30 april *Ferdinand de Prince met Cateryne van Baerle, present Jooris de Moor met zijn huysvrauwe*; Brugge, O.L. Vrouw 2de portie, huwelijksregister 1602-1616, f. 14v (beeld 16 van 26): 1611 8 majj in *Eeckeloo contraxerunt sponsalia Ferdinandus de Prince et Catharina fa Eduardi Baerle, contraxerunt 1 junij eccl(es)ia no(str)a in presentia amicorum me eoram mcatrimonium solemnizate*.

16 Brugge, Rijksarchief (hierna RAB), Baronie, heerlijkheid, parochie en ambacht Praet en Oedelem, nr. 373 (wettelijke passeringen).

17 RAB, Brugse Vrije, Registers 13.075, 5de item (kerkrekening Oedelem 1609-1611, afgesloten 1614). Een rekening 1610 van Praet en Oedelem, afgesloten 1611 werd ondertekend met *Ferdinand Prince* (RAB, Brugse Vrije, Registers 8.955, 3de item).

18 RAB, Brugse Vrije, reg. 16057 f. 10v (1618): ... *den deurwaerde re Ferdinande De Prince* ... en SAB, Registers Zestendelen, St.-Jan (JAN/0011), f. 1195.

19 Gent, Rijksarchief (hierna: RAG), Raad van Vlaanderen, 4553 (met dank aan Ronny Debbaud, Gent voor enkele bijkomende biografische gegevens over Ferdinand de Prince).

20 Brugge, O.L. Vrouw 2de portie, doopregister 1602-1616, f. 40 (beeld 42 van 64): 1612, 29 maart *Baptizatus Ferdinandus fs Ferdinandi de Prince. Suscepientibus Ferdinando Fabiaen et do(micel) la Catharina de Nagde ux(o)r mr Jacobi de Dijckere*.

21 SAB, Registers Zestendelen, Carmers (CAR/0093), f. 93.

22 SAB, Registers Zestendelen, St.-Donaas (DON/1152 en DON/1153), f. 1152 en 1153.

23 SAB, Wezenregisters, St.-Niklaaszestendeel, 10de boek 1608-1652, f. 43: *Cornelis Wu... den hoedemaker ende Francoys Pijl ... zwoeren voorgden van Sebastiaen den zoene van Clement de Prince die hij hadde bij Tanneken filia Jacob Lauwers zijn huusvr(ouwe) voor uppervoochden den XXVJ novembris XVII^c derthiene*.

24 A. VANDEWALLE, *Brugse ambachten* ..., deel 2: *De inschrijvingslijst van de timmerlieden, 1611-1733*, p. 194.

25 Brugge, St.-Jacob, huwelijksregister 1605-1618, f. 113 (beeld 114 van 130): 1616, 10a Januarij *contraxerunt Sebastianus de Prince et Catharina Osten. Testes Clemens de Prince et Clemens de Prince fs Clemens et Jo(ann)es Bultinck*.

26 SAB, Oorkonden private aangelegenheden, nrs. IV, 271 (16 februari 1626) en IV, 722 (8 april 1626, *(Sebastiaen de Prince ende joncvrauwe Kathelijne Oste zijn huusvrauwe)* (betreft een aankoop en doorverkoop van een rente op een huis in Brugge).

Zij hadden volgende kinderen:

- a. **Sebastiaan**, gedoopt te Brugge St.-Jacob op 22 april 1618 (peter: Guilelmus de Ceunynck, meter: Anna Luca).²⁷

We vinden in Brugge O.L. Vrouw nog vier doopakten die hierop chronologisch naadloos aansluiten. Ze worden vermeld als kinderen van een Sebastiaan de Prince en met een moeder Catharina die driemaal in de doopakte met een familienaam 'de Prince' (sic!) wordt vermeld en de laatste maal zonder vermelding van een familienaam. Dit lijkt telkens een (herhaalde) fout van de pastoor en allicht gaat het eigenlijk om Catharina Osten. Ons vermoeden wordt gesterkt door de doopheffers in 1622 van dochter Catharina: de peter is Clemens de Prince, allicht de oom van de borelinge en de meter Catharina Baerle, allicht de aangetrouwde tante van de borelinge. En ook door de peter van zijn zoon Joannes Baptist: Ferdinandus Fabiaen is allicht dezelfde persoon die eerder al peter was geweest van de zoon van Sebastiaans broer Ferdinand. Of nog door de meter van zijn zoon Judocus: Anna Bultinck, allicht de eerste echtgenote van zijn Sebastiaans oudste broer Clement.

- b. **Joanna**, gedoopt te Brugge O.L. Vrouw 3de portie op 1 mei 1620 (peter: Adrianus de Ro, meter: Joanna le Merre).²⁸
- c. **Catharina**, gedoopt te Brugge O.L. Vrouw 3de portie op 10 maart 1622 (peter: Clemens de Prince, meter: Catharina Baerle).²⁹
- d. **Joannes Baptist**, gedoopt te Brugge O.L. Vrouw 3de portie op 31 juli 1624 (peter: Ferdinandus Fabiaen, meter: Anna de Cuenynck).³⁰
- e. **Judocus**, gedoopt te Brugge O.L. Vrouw op 31 (lees: 30) november 1628 (peter: Judocus Bonte, meter: Anna Bultinck).³¹

Op 25 oktober 1639 vinden we een korte akte van aanstelling van voogden (Daneel de Witte en Clemens de Prince) voor de minderjarige kinderen van Sebastiaan de Prince bij Catharina Osten, naar aanleiding van een gewenste verkoop van land. De akte preciseert: *beede noch levende*. Waarom voogden aangesteld werden terwijl beide ouders nog leefden wordt niet duidelijk ge-

maakt (misschien was een van de ouders om medische redenen ongeschikt geworden om het ouderschap nog uit te oefenen).³²

We vinden de broers Clement, Ferdinand en Sebastiaan de Prince terug in een groot aantal akten in de registers der Zestendelen in de periode 1624-41 betreffende drie aanpalende huizen. Deze waren de twee meest oostelijk gelegen huizen op de zuidzijde van de Dijver (genaamd resp. *Biervliet* en het hoekhuis *Den Zwarte Leeu*) en het eerste huis aan de westelijke zijde in de Eeckhoutstraat.³³

Op 15 november 1624 kocht Sebastiaan van een Joos de Cokere de helft van het recht dat deze bezat in die drie huizen, maar met behoud door de verkoper van het levenslange vruchtgebruik. Sebastiaan en zijn echtgenoten hypothekeerden daarna dit verworven bezit in een schuld aan Joos de Cokere bestaand in 50 gulden meteen, 100 gulden binnen de zeven maanden en 100 elk jaar daarna en 50 gulden na zijn dood. Tevens verbonden zij zich in het onderhoud (kleding en linnen) van de Cokere.³⁴

Drie jaar later, op 4 januari 1627 verbonden Sebastiaan en zijn echtgenote hun helft in het bezit van die drie huizen als borg voor de uitvoering door Clement de Prince van een contract dat was afgesloten met de baron van Wakken voor de volle levering van hout t.b.v. twee begonnen (met het bouwen van) oorlogsschepen liggend bij de Snaggaardbrug te Brugge (zie ook bij III. - Clement, sectie 'Meester-timmerman').³⁵

Op 3 augustus 1634 verhuurde Ferdinand voor hemzelf en voor zijn broer Clement de Prince het huis *Den Zwarte Leeuw*.³⁶

III. - CLEMENT DE PRINCE. Hij moet geboren zijn na 1574 (huwelijk ouders) en voor 1583: in zijn begraafakte van 1667 noteerde de pastoor dat hij dan al minstens 84 jaar oud was.

Meester-timmerman en bouwondernemer

Zoals zijn vader II. - Clement, was hij ook een meester-timmerman. In de eerste helft en het midden van de 17de eeuw was hij te Brugge een succesvol bouwmeester.

27 Brugge, St.-Jacob, doopregister 1606-1620, f. 57v (beeld 59 van 130), 1618, 22a Aprilis Baptizani filius Sebastiaan de Prince et Catharina Osten ux(or) N(omine) Sebastianus. Suscept(ores) Guilelmus de Ceunynck et Alla Luda uxor Robijn.

28 Brugge, O.L. Vrouw, 2de portie 1617-1633 f. 14v (beeld 17 van 123): 1620 1a May Joanna f. Sebastiani et Catharina de Prince. Susceptores Adrianus de Ro et Joanna le Merre.

29 Brugge, O.L. Vrouw, 2de portie 1617-1633 f. 25 (beeld 27 van 123): 1622 10a Marty Catharina f. Sebastiani et Catharina de Prince. Susceptores Clemens de Prince et Catharina Baerle.

30 Brugge, O.L. Vrouw, 2de portie 1617-1633 f. 36v (beeld 39 van 123): 1624 31° July Jo(ann)es Baptista f. Sebastiani et Catharine de Prince. Susceptores Ferdinandus Fabiaen et Anna de Cuenynck.

31 Brugge, O.L. Vrouw, 'gemengde akten' 1616-1630 f. 191v (beeld 194 van 208): 1628 31 [sic!] November Judocus de Prince fs Sebastiani et Cath.sus(ceptores): Judocus Bonte et Anna Bultinck.

32 SAB, Wezenregisters, O.L.Vrouwzestendeel, 12de boek 1639-1656, f. 1v: Daneel de Witte zwoer voocht van(de) onbejaerde kinderen van Sebastiaan de Prince bij Catharine Osten beede noch levende nevens Clemens de Prince ter acte van te vervolgen, consent tot vercoopen van zeker landt hemlieden toebehoorende, den 25 oktob(er) 1639 (in 1639 zijn inderdaad alle kinderen nog minderjarig want jonger dan 24 jaar (R. DEBBAUT, 'Meerderjarigheid in het Brugse Vrije [en Brugge] ... op 24 jaar', in: *Vlaamse Stam*, 49 (2013) pp. 318-325)).

33 Oude kadastrummers OLV/1385, OLV/1386 en OLV/1387.

34 SAB, Registers Zestendelen, O.L.Vrouw, f. 1385.

35 SAB, Registers Zestendelen, O.L.Vrouw, f. 1826: ... bij Clemente de Prince de jo(nghe) voor 't uutco(m)m(en) va(nden) q(on)tracte bijde q(om)p(ar)anten ghemaect metten baron van Wacken nopen(de) het vol leveren va(nden) houtte van 2 schepen van oorloghe ligg(hende) begonst bij de snaggaertsbr(ugge) binnen deser stede.

36 SAB, Registers Zestendelen, O.L.Vrouw, f. 1854: 3 ougst 1634 Ferdinan(de) de Prince over hem zelven als over Clement de Prince zinnen broeder verhuurden dit huys ...

Van zijn beroep getuigt o.a. het huwelijkscontract uit 1632 met zijn tweede echtgenote Kathelijne de Cuenynck. Daarin werd gestipuleerd dat, wanneer hij de langstlevende zou zijn, hij 200 pond groten Vlaams uit haar erfenis zou hebben evenals al *sijn alaem ende ghereetschap dienende tot het ambacht van de timmerluyden*.

Maar er zijn nog meer andere sporen van zijn activiteit:

- in 1626 had hij een contract afgesloten met de baron van Wakken³⁷ voor de volledige levering van het hout nodig voor de bouw van twee oorlogsschepen. Deze lagen aangemeerd bij de Snaggaardbrug te Brugge³⁸ (dus vlakbij zijn woning en bedrijventerrein, zie verder).

- in juli 1636 was hij als timmerman, in een proces, aangeduid door de verdediging als een van de experts voor schatting van de waarde van een huis.³⁹

- in 1636-37 leverde hij houten palissades voor de militaire versterkingen te Damme.⁴⁰

- op 27 januari 1638 stelde hij zich borg (met als onderpand zijn huis in de Langerei) voor een Passchier de Noyelle, aannemer voor het metselen in steen van een kaaimuur te Oostende.⁴¹

- op 1 februari 1639 haalde hij de aanbesteding binnen voor de herstellingen van het dak van de kerk van Oostkerke.⁴² In april 1642 was er een proces hierover lopend voor de Vierschaar van Brugge tegen de kerkmeesters, aangespannen door Clement.⁴³

- in 1641 mocht hij twee nieuwe *barges* (boten) bouwen voor de verbinding tussen Nieuwpoort en Duinkerke op het nieuw gegraven kanaal Brugge-Duinkerke, hij kreeg toen 460 gulden van de totale som van 1380 vooruitbetaald.⁴⁴

- in 1642-43 ontwierp hij een nieuwe dakruiter, dienstdoend als klokkentorentje op het dak van het stadhuis van Damme.⁴⁵

- in 1648 bouwde hij een doksaal en orgelkast voor de kerk van Westkapelle.⁴⁶

- op 15 maart 1651 werd met hem een overeenkomst gesloten om het nodige hout te leveren voor de bouw van de Blindekenskapel te Brugge (dakgebinte, halfronde gewelven en deuren).⁴⁷

- hij leverde ook ijzerwerken: in de kerkrekening 1657-1661 van de kerk van Westkapelle lezen we: *Betaelt Clemens de Prince over leveren van eenen wijser met een kassyn dienende tot het horloge van Westcappelle, 30 schellingen paris.*⁴⁸

Van zijn activiteiten in de bouwnijverheid getuigt ook de staat van goed opgemaakt na het overlijden van zijn tweede echtgenote:

Zo lezen we in de rubriek *bateljcke inschulden*, d.w.z. nog te ontvangen geldsommen, dat hij aan de aannemer van het oosters 'hooft' (pier?) van Oostende al het houtwerk had geleverd, zowel voor de *pillotagien* (allicht geleidingspalen die schepen veiling in de haven loodsten) als ander houtwerk. Die aannemer was hem nog 4.866 gulden schuldig. Hij had ook processen lopende in de Raad van Vlaanderen tegen de magistraat van de stad Oostende en tegen de controleur van de fortificatiën en de constructie van de kaaimuur.⁴⁹

Nog talrijke andere individuele personen waren hem geld schuldig voor levering van hout, maar onder de schuldenaars vinden we ook diverse instellingen zoals: de kerk van Heist, de watering van Reigersvliet, de kerk van Wenduine, de pastoor van Westkapelle en zijn kerk, de kerk van Hoeke. Nog een andere schuldenaar was het stadsbestuur van Ieper. Ook was er voor de Raad van Vlaanderen nog een proces lopende tegen de Gentenaars Tobias Oosterlynck en Pauwels Hauwaert voor betaalde maar niet geleverde 326 tonnen *teghel terras* en planken.⁵⁰

Van die laatste zaak is nog een lijvige procesbundel over de jaren 1660 tot 1673 bewaard.⁵¹ Tobias d'Oosterlynck blijkt een meester-metselaar uit Gent te zijn. Clement de Prince wordt *meester temmerman tot Brugghe* genoemd. Het geschil was gerezen uit een contract van 1645. Na het overlijden van zowel Tobias d'Oosterlynck als Clement de Prince werd het verder gezet door hun respectieve erfgenamen, voor Clement de Prince waren dit: *sr Heijndrick van-(de) Walle in huwel(ick) hebben(de) jo(frouw)e Joanna de Prince, midtsg(ade)rs Joosijne de Prince, hoirs van joffrouw)e N. de Coninck overleden huysvrouwe van Clemente de Prince*.

37 Dit betreft Charles de Bourgogne (baron van Wakken 8 februari 1614, daarna graaf van Wakken 15 augustus 1626, + 28 september 1631). Deze was o.a. luitenant-generaal van een oorlogsvloot te Duinkerke (J.F.A.F. DE AZEVEDO COUNTINHO Y BERNAL, *Généalogie de la famille de Coloma*, s.l., s.d. [Mechelen, 1777], p. 221).

38 SAB, Registers Zestendelen, O.L.Vrouw, OLV/1385, f. 1385.

39 L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, 'Documents judiciaires concernant Olivier de Wree (Vredius) et sa famille', in: *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis*, 52 (1902), pp. 87-133, i.h.b. p. 98.

40 ADN, Chambre des Comptes à Lille, B 3597.

41 SAB, Registers Zestendelen, St.-Klaas, f. 1361.

42 J. OPDEDRINCK, 'De kerk van Oostkerke', in: *Biekorf* 26 (1920), pp. 278-281, i.h.b. p. 281.

43 SAB, Oorkonden Private aangelegenheden, IV, 778 (i.v.m. het *maecken en leveren van alle 't houtwerk van de kercke van Oostkercke*).

44 J. ROZEK, *De barges tussen Brugge, Nieuwpoort en Duinkerke (17de-18de eeuw)*, masterthesis Univ. Gent – Geschiedenis, Gent, 2007, p. 40.

45 Zie inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/78719.

46 Zie inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/58466.

47 A. DE SCHREVEL, 'Beeldhouwwerk van Jacobus Berger in de Brugse St.-Donaas- en St.-Salvatorkerken', in: *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge*, 113/1 (1976), pp. 331-337, i.h.b. p. 335; AD. DUCLOS, *Onze Lieve Vrouwe van Blindekens te Brugge*, Brugge, 1905, blz. 28; B. BEERNAERT, *Geschiedenis van kapel Onze-Lieve-Vrouw-van-Blindekens* (kerknet.be/brugse-belofte/artikel/kapel-onze-lieve-vrouw-van-blindekens).

48 J. OPDEDRINCK, 'Westkapelle – Tweede deel: De Kerkelijke Parochie (3)', in: *Rond de poldertorens*, 1959/3, pp. 26-79, i.h.b. p. 51.

49 SAB, Staten van goed, 2de reeks, nr. 17.421, f. 13v-15v.

50 SAB, Staten van goed, 2de reeks, nr. 17.421, f. 16-20v.

51 RAG, Raad van Vlaanderen, nr. 14.391 over de periode 1660-1673. De erfgenamen van Tobias d'Oosterlynck waren Pieter d'Oosterlynck en een schoonzoon Jan Baptist van Graefscheppe.

Er steken als bewijsstukken ook vier brieven in, geschreven en ondertekend door Clement de Prince.⁵²

Maar er waren natuurlijk ook schuldeisers: hij had nog resten van kapitaal te goed van obligaties o.a. aan Christoffel de Conynck, muntmeester van Brugge en aan Magdalena de Conynck, broer en zuster van zijn overleden echtgenote. En aan een koopvrouw en een koopman, beiden uit Amsterdam was hij geld schuldig van gekocht hout, van geleverd ijzerwerk en aan een koopman van Valenciennes van gekochte bomen en gezaagd hout en nog aan een smid van geleverde ijzerwaren.

Een opslagplaats voor bouwmaterialen

Zijn bouwmaterialen moest hij ergens opslaan. Na 1636 was dat allicht bij zijn woning die hij gekocht had aan de Langerei (zie verder): een van de cijnzen verschuldigd aan de stad en drukkend op zijn woning, was immers bezet op *het voorlandt liggende voor den selven huysse*. Dit land voor zijn huis moet zijn eigen 'houttuin' geweest zijn: op 28 en 29 november 1650 werd een *prijzij* (waardeschatting) gedaan *vanden houtte ten desen sterfhuijse ter plaetse vanden houtthuijn bevonden*.⁵³

Dit was niet zijn enige opslagplaats: hij had in 1650 ook nog 27 gevelde eiken bomen liggen op de hofstede van *m'her Gheeraert van Volden boven der stede van Ghent omtrent Landtuyt* en nog eens zeven *op het goedt van mijn heere la Faille bij Vynderhoute*.⁵⁴

Hout was ook niet zijn enige bouw materiaal, daar behoorden ook stenen toe: aan het sterfhuis van zijn overleden tweede echtgenote behoorde immers ook nog *alle de materialen van steen jeghenwoordelick begrepen ende gematst inde redoutte tot Schipstaele buyten de Eselpoorte deser stede*.⁵⁵

Een loopbaan in het bestuur van het Brugse ambacht der timmerlieden

We vinden Clement ook diverse malen terug in het bestuur van het ambacht der timmerlieden te Brugge, enkele keren ook als *deken* (hoofd). Dit bestuur bestond naast de deken uit vier bestuursleden, *vinders* genoemd en later ook nog een vijfde vinder - ook soms deken genoemd - van de scheepstimmerlieden en een gouverneur. De *schippewerkers* (ook *scip-timmerlieden* genoemd) vormden dus samen de timmerlieden voor de houtbouw op het 'droge' één ambacht. Ook de beeldsnijders behoorden er toe omdat zij in hout werkten, maar niet de schrijnwerkers die meubelen in hout maakten. De 'gouverneur' was een louter administratieve functie.

III. – Clement vervulde er volgende functies:⁵⁶

1612, 2 sept:	4de vinder op 4:	<i>Clement de Prince, de jonghe</i>
1626, 2 sept:	3de vinder op 4:	<i>Clement de Prince</i>
1634, 21 aug.:	deken:	<i>Clement de Prince, de jonghe</i>
1639, 22 aug.:	2de vinder op 4:	<i>Clement de Prince</i>
1645, 5 aug.:	1ste vinder op 4:	<i>Clement de Prince</i>
1646, 20 aug.:	deken:	<i>Clement de Prince</i>

Clement wordt vermeld in 1648⁵⁷ en in 1659⁵⁸ als een van de kerkmeesters van zijn parochie St.-Gillis.

Hij was in 1623 lid van de gilde van St.-Joris (kruisboogschutters) en in 1656 van de St.-Sebastiaansgilde (handboogschutters) te Brugge.⁵⁹

Woonplaatsen en woningbezit

Op 23 oktober 1636 kocht hij een huis in de Langerei te Brugge.⁶⁰



Het huis Brugge, Langerei 18, huidige toestand

52 Achteraan de bundel, de brieven zijn gedateerd 4 *lauwe* (januari) 1641, 6 *decembre* 1643, 17 *septembre* 1649 en 23 *hoeimaent* (juli) 1641.

53 SAB, Staten van goed, 2de reeks, nr. 17.421, f. 12v.

54 SAB, Staten van goed, 2de reeks, nr. 17.421, f. 12v-13.

55 SAB, Staten van goed, 2de reeks, nr. 17.421, f. 13.

56 A. VANDEWALLE, *Brugse ambachten ...*, pp. 89-123: *Lijst van de eden der timmerlieden (1363 – 1795)*.

57 Zie de doopakte van zijn 15de kind Joanna Barbara.

58 E. REMBRY, *Saint-Gilles, sa vie, ses reliques, son culte en Belgique et dans le nord de la France*, Brugge, 1881, pp. 456-457.

59 J. VAN PRAET, *Jaer-Boek der keyzerlyke ende koninglyke Hoofd-Gilde van den edelen Ridder Sint-Joris in den Oudenhove binnen de stad Brugge*, Brugge, 1786, p. 235; J. DE MEYER, *Jaerboek der Koninglyke Gilde van St. Sebastiaen te Brugge*, Brugge, 1859, p. 487.

60 SAB, Registers Zestendelen, St.-Niklaas, (NIK/1361) f. 1361.

We vinden een goede beschrijving ervan in 1651 in de staat van goed opgemaakt na het overlijden van zijn tweede echtgenote: hij woonde er op een groot perceel met een huis, een stuk land en een achterhuis, dat in vroegere tijden meerdere huizen waren geweest. Zijn woning was gelegen aan de westzijde van de Rei op de 'Houtbrekersdam', dit is de huidige Langerei, bij de Snaggaardbrug.⁶¹ Het was belast met diverse renten o.a. aan het Sint-Clara klooster te Brugge (voorhuis en het stuk land), aan de stad (voorland voor het huis op het achterhuis), een landcijs (achterhuis) en nog een leenrente (aan de erfgenamen van Gillis van Vlamynckpoorte).

Dit huis betreft het huis met thans als adres Langerei 18 (20 meter zuid van de Snaggaardbrug). Het huis is drie bouwlagen hoog en vijf travéeën breed en is afgedekt met een schilddak. Bewaarde balklagen en gebinte met hakenbalken wijzen op een 16de/17de-eeuwse oorsprong. De huidige bepleisterde lijstgevel (de voorgevel) dateert uit de eerste helft van de 19de eeuw, de inkomdeur met blauwstenen omlijsting wellicht uit 1865.⁶²

De St.-Gilliskerk was daar vlakbij. We weten dat hij in 1648 en 1659 kerkmeester was van die kerk (zie hoger), hij overleed ook op de St.-Gillisparochie. En een woning aan de Langerei langs het water was een aangewezen locatie als bouwondernemer, ideaal voor de aanvoer van materiaal (hout werd veelvuldig aan de Langerei gestockeerd in zgn. houttuinen).

Daarnaast bezat hij nog de helft van twee nieuwgebouwde aan elkaar palende huizen op de Steenhoudersdijk in Brugge, ook belast met diverse renten (o.a. aan het Kleermakersambacht).⁶³ Het betreft het huis met huidig adres Steenhoudersdijk 4. Dit huis en het huis rechts ervan, nr. 3 was de voormalige ambachtskamer van de kleermakers. In 1647 werd het oorspronkelijke eigendom van de kleermakers opgesplitst. Clement de Prince kocht op 5 augustus 1647 het oostelijke deel (of linkse bij kijken naar de gevels).⁶⁴ Het westelijke (rechtse) deel bleef bezit van het kleermakersambacht, in de gevel van dat laatste werden muurankers met het jaartal 1648 aangebracht die nog

te zien zijn. Op een schilderij van J. Beerblock uit 1788 en eveneens op een bouwvergunning uit 1819 is te zien dat het toen een in- en uitgezwakte topgevel had (krulgevel),⁶⁵ maar na 1819 verdween de topgevel helemaal en kwam er een tweede verdieping in de plaats zodat een lijstgevel tot stand kwam.⁶⁶



Het huis Steenhoudersdijk 4 (links ervan nr. 5, rechts nr. 3)

Op te merken is nog dat van het huis nr. 5, links van nr. 4 (nog verder oostwaarts) de gevel een spiegelbeeld van nr. 4 is: gelijke breedte en hoogte, identieke maar gespiegelde indeling, elke bouwlaag beginnend op precies dezelfde hoogte en voor de toegangsdeur een identiek trapje. Het is zeer aannemelijk dat nr. 5 ook door Clement de Prince gebouwd werd (voor een andere eigenaar). Misschien zijn nr. 5 en 4 wel die twee 'nieuwgebouwde huizen'.⁶⁷

61 SAB, Staten van goed, 2de reeks, nr. 17.421, f. 5v (rubriek *huijsen ten desen sterfhuyse competerende*): *Alvooren een groot parcheel van eenen huyse met een platse van lande achterwaert streckende die met een achterhuys hier voortijden gheweest sijnde diversche partyen ... binnen desen stede van Brugghe ten voorhoofde aende westzijde vande reije op den Houtbrekers dam, bij de Snaggaert-brugghe jeghenwoordelick bewoont bijden besittere alles bredere uijtwysende de respectie briefven van erfenisse daer van sijnde, onder den besittere berustende.*

62 Met dank aan Brigitte Beernaert, Brugge voor nadere toelichtingen bij dit huis.

63 SAB, Staten van goed, 2de reeks, nr. 17.421, f. 6-6v (a° 1651): *Voorts competeert ten desen sterfhuyse de gerechte helftscheede van twee nieuwe huijsen staende nevens elckanderen op Steenhoudersdijck binnen deser stede.*

64 SAB, Registers Zestendelen St.-Donaas, f. 261: *5 ougst 1647: Deken en(de) vijnders van(de) Cleermaeckers met consent van College ghaven ghifte van het oosterste deel van dit huis soo tselve nu ghesepareert is, aen Clement de Prince .. de ghifte ghepass(eer)t, p(re)se)nt ..., 4 7ber 1647.* Zie ook brochure Open Monumentendag, 8 september 1996, pp. 87-90 dat gaat over nr. 3 maar vermeldt (p. 90) dat het linkse deel gekocht werd door Clement de Prince.

65 1788: op het schilderij 'De Braamberg te Brugge' (zicht op de Vismarkt naar het zuidoosten) zijn uiterst links (en zeer smal) de gevels van de Steenhoudersdijk nr. 3 en 4 te zien, 1819: SAB, Bouwvergunningen 1819/z.n.

66 L. DEVLIEGHER, *De huizen te Brugge*, Tielt, 1975 (tweede, herziene uitgave), pp. 382-383.

67 Helaas vermeldt de tekst in de staat van goed niet of zijn *helftscheede* het oostelijke of het westelijke van de twee nieuwge-

Clement de Prince bezat dan wel een nieuwgebouwd huis in de Steenhoudersdijk maar hij woonde er niet: in 1651 woonde hij op de Langerei (zie hoger), dus allicht verhuurde hij het huis op de Steenhoudersdijk.

Tenslotte bezat hij nog een huis met een stuk land genaamd 'De Wildeman inde Bogaert' aan de oostzijde van de 'rei', tussen de huidige Carmers- en de Strobrug.⁶⁸ Hier wordt het stukje van de huidige St.-Annarei bedoeld tussen de twee bruggen.

We vinden ook talrijke sporen van kortstondig bezit van woningen in Brugge (de adressen tussen haakjes zijn de huidige adressen). Vermoedelijk kocht hij deze op om ze te restaureren en daarna weer verder door te verkopen. Misschien zijn er nog bouwsporen uit de eerste helft van de 17de eeuw in aan te treffen (een uitdaging voor bouwhistorici?).

- Op 16 november 1618 werden de rechten op een huis (Philipstockstraat 35) overgedragen op *Clement de Prince de Oudere*, die op 19 april 1619 dit huis terug verkocht.⁶⁹ (Dit moet allicht toch nog II. – Clement betreffen (zeker overleden na jan. 1616 (zie hoger), want het lijkt onlogisch dat III. – Clement al 'de Oudere' zou genoemd worden als diens zoon IV. – Clement nog maar 6 jaar oud is.)
- Op 8 januari 1620 kocht hij het huis *Hemeltrycke* (Wapenmakersstraat 14), dat hij alweer verkocht op 2 januari 1626.⁷⁰
- Op 6 maart 1623 kocht hij van de consuls van de Spaanse Natie te Brugge, het huis *Het Groot en Het Cleen Raepzaet* (Spanjaardstraat 6), maar resp. op 18 februari 1626 en 17 september 1629 verkocht hij het noordelijke en zuidelijke deel alweer.⁷¹
- Op 8 mei 1623 kocht hij het huis *De Cleene Barge* (Spinolarei 8) dat hij op 14 mei 1625 alweer verkocht.⁷²
- Op 2 mei 1625 kocht hij het huis *Cleen Raepzaet* (Spanjaardstraat 10) dat hij alweer verkocht op 11 mei 1627.⁷³
- Op 14 mei 1625 kocht hij de helft van het huis *Het Croontken* (St.-Clarastraat 12). Vijf jaar later, op 27 september 1630 kocht hij nog eens vijf huizen met o.a. de

bouwde huizen betreft.

68 SAB, Staten van goed, 2de reeks, nr. 17.421, f. 6v: *Voorts een huijs met de platse van lande daarmede gaende liggende ende staende binnen deser stede ghenaept de Wildeman inde Boomgaert aende oostsijde van de Rije tusschen de Carmers ende Strojbrughe voorhoofdende opde Melckmarckt*. Het laatste stuk lijkt ons vreemd: de Melckmarct zou volgens G. DUMON, *De oude straatnamen van Brugge. Een handleiding*, Brugge, 1996, p. 56 het westelijke deel van de huidige Gevangenistraat zijn, maar dat is wel heel ver uit de buurt van de twee genoemde bruggen.

69 SAB, Registers Zestendelen, St.-Jan (JAK/O213).

70 SAB, Registers Zestendelen, St.-Jan (JAN/O150).

71 SAB, Registers Zestendelen, Carmers (CAR/O113).

72 SAB, Registers Zestendelen, St.-Jan (JAN/O120).

73 SAB, Registers Zestendelen, Carmers (CAR/O114).

namen *Den Lupaert*, *Thol van Ste Clarestrate*, *Het Root Hertkin*, (alle vijf ook St.-Clarastraat 12), die samen een heester vormden. En weer vijf jaar later, op 29 december 1635 kocht hij daar nog een huis, dit verkocht hij evenwel weer op 4 februari 1643.⁷⁴

- Op 21 februari 1631 kocht hij de 9/10de van een huis (Kortewinkel 6) en op 12 maart erna het resterende 10de, op 18 februari 1633 verkocht hij (samen met de voogden van de minderjarige kinderen van zijn overleden eerste echtgenote) dit alweer.⁷⁵
- Op 4 oktober 1631 kocht hij een huis (vanaf 1790 *Hemelrijcke* genaamd) (Kartuizerinnenstraat 6), dat hij op 15 juni 1633 alweer verkocht.⁷⁶
- Op 3 augustus 1633 kocht hij samen met een Michiel de Wachtere de helft van een huis *t'Oude Gruijthuijs* (Potterielei 11) dat beiden weer verkochten op 13 augustus 1647.⁷⁷
- Op 28 december 1633 kocht hij de helft van een huis en loods (Krom Genthof 1), dat hij alweer verkocht op 8 maart 1634.⁷⁸
- Op 7 september 1635 kocht hij het huis *De Zomere* (Oude Burg 16), op 13 december 1642 verkocht hij het alweer.⁷⁹
- Op 11 augustus 1636 kocht hij het huis *Den Struys* (Biskajersplein 6) en op 23 maart 1638 kocht hij een huis (ook Biskajersplein 6) die hij beide op 26 februari 1639 alweer verkocht.⁸⁰
- Op 15 oktober 1636 kocht hij het huis *Het Eij* (Vlamingstraat) dat hij op 31 juli 1638 alweer verkocht.⁸¹
- Op 10 oktober 1647 kocht hij een huis (Poitevinstraat 11).⁸²
- Op 22 oktober 1647 kocht hij een huis (Ezelstraat 16) dat hij op 6 mei 1650 alweer verkocht.⁸³

74 SAB, Registers Zestendelen, St.-Niklaas (NIK/O837, NIK/O839, NIK/O840, NIK/O841, NIK/O842, NIK/O843, NIK/O845).

75 SAB, Registers Zestendelen, Carmers (CAR/O067).

76 SAB, Registers Zestendelen, O.L. Vrouw (OLV/1611).

77 SAB, Registers Zestendelen, Carmers (CAR/O261).

78 SAB, Registers Zestendelen, Carmers (CAR/O224).

79 SAB, Registers Zestendelen, O.L. Vrouw (OLV/O093).

80 SAB, Registers Zestendelen, St.-Jan (JAN/101 en JAN/O100).

81 SAB, Registers Zestendelen, St.-Niklaas (NIK/O257).

82 SAB, Registers Zestendelen, St.-Niklaas (NIK/O331).

83 SAB, Registers Zestendelen, St.-Niklaas (NIK/O328).

Huwelijken

Hij huwde een eerste maal te Brugge O.L. Vrouw, 2de portie, na verloving op 26 november 1610, op 16 januari 1611 met Anna BULTYNCK, dochter van Jan en Margareta Then Brouck.⁸⁴ Zij overleed op 10 december 1631 (zoals vermeld op hun grafsteen).⁸⁵

Hij huwde een tweede maal – al na 4,5 maand na het overlijden van zijn eerste echtgenote – te Brugge St.-Jacob op 27 april 1632 met Kathelijne DE CUENINCK (getuigen Ferdinand de Prince en Christoffel de Cuenynck).⁸⁶ Een maand voor het huwelijk werd op 26 maart 1632 een huwelijkscontract opgemaakt voor openbaar notaris Joos van de Walle uit Brugge. Het werd volledig overgeschreven in haar staat van goed. Zij was een meerderjarige dochter van Cornelis en Isabeau de Guijse. Zij was dan meerderjarig en ouder dan 24 jaar. Daarbij werd hij bijgestaan door Jan van Bassevelde, zijn zwager en *Bastiaen de Prince sijne broedere*, zij werd bijgestaan door haar moeder Isabeau Guijse, weduwe van Cornelis de Ceunynck (voorheen muntmeester van Brugge) en Christoffel de Ceunynck, in opvolging van zijn overleden vader, muntmeester van Brugge. Bij de opmaak van het contract waren ook nog getuigen: heer en meester Jan de Cherf, kanunnik van de Brugse St.-Salvatorskerk en Antoon Bultynck. (Zijn bruid had nog een broer Cornelis de Coninck, verblijvend in Sevilla, Spanje).

Vier maand na zijn tweede huwelijk, op 23 augustus 1632 bezetten Clemens de Prince en zijn tweede echtgenote een rente van 218 pond groten, de penning 16, op de helft van een huis in de Kartuizerinnenstraat dat hij op 4 oktober ervoor had gekocht en dit ten voordele van de weeskinderen uit zijn eerste huwelijk. Op 13 juni 1633 kocht Clement de Prince de helft van dit huis af van de voogden van zijn kinderen uit zijn eerste huwelijk en twee dagen later verkocht hij het hele huis door aan een Anthoon Schelhave.⁸⁷

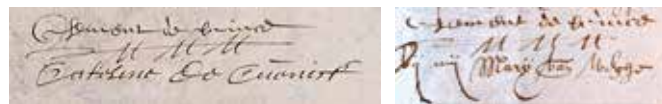
Zij overleed te Brugge st.-Gillis op 24 en werd begraven op 25 september 1650 in de kerk der Urbanisten (Rijke Klaren).⁸⁸

Na haar overlijden werd in opdracht van haar overleden echtgenoot Clement fs Clement de Prince een staat van goed opgemaakt. Deze werd overgegeven aan Christoffel fs Cornelis de Conijnck, muntmeester van Brugge en voogd van moederlijke zijde en Ferdinand de Prince, zoon van Clement,⁸⁹ voogd van de vaderlijke zijde.⁹⁰

Hij huwde een derde maal (eind 1650 of begin 1651) met Maria VAN DE WEGHE. Het is onduidelijk waar en wanneer precies zij huwden maar dit moet voor 6 maart 1651 geweest zijn want op die datum is in de registers van de Zestendelen voor het huis dat hij bezat in de Steenhoudersdijk al terug sprake van Clement de Prince en 'zijn huisvrouw'.⁹¹

Handtekening

Zijn eenvoudige handtekening vonden we meermaals, o.a. in de hogergenoemde brieven van 1641, 1643 en 1649 in de procesbundel voor de Raad van Vlaanderen maar ook vaak bij ondertekening van akten geregistreerd door de klerken van de Brugse Vierschaar.⁹²



Handtekeningen van Clement de Prince en zijn tweede echtgenote Catheline de Cueninck (1639) en idem van hem en zijn derde echtgenote Marie vande Weghe (1654)

Overlijden en begrafenissen

Hij overleed na een langdurige ziekte te Brugge op 13 januari 1667 om 2 uur in de namiddag en werd begraven 's avonds te Brugge, parochie St.-Gillis bij zijn eerste echtgenote in het graf de Brugse kloosterkerk van de Urbanisten (Rijke Klaren). De pastoor noteerde dat hij dan minstens 84 jaar oud was.⁹³

⁸⁴ Brugge, O.L. Vrouw, 2de portie, huwelijksregister 1603-1617 (beeld 89 van 101), f. 20v: 1610: *XXVJ novembris coram me contraxerunt sponsalia Clemens fs Clementis de Prince et Anna Bultijnck* (in de marge: *Hoogstr(aete)*; huwelijksregister 1602-1616, f. 13 (beeld 14 van 26): 1610, *im principio dec(embris)* 1610 *contraxerunt sponsalia in manibus d(omi)ni Adriani Budzijn pastore, sponse Clemens fs Clementis de Prince et Anna Bultijn. Contraxerunt 16 jan(uarius) 1611 in eccl(es)ia B(eat)e Maria in presentia amicorum, me eorum matrimonium, solenimizati.*

⁸⁵ *Libro de pruebas ...*, kwartierstaat blz. 6-7, vermeldt over hem: *Don Clemente le Prince caso 1611 con D(omin)a Ana Bultinck murio 1607* [lees: 1667] *y ella 1631 su piedra sepulcral a foxa*; en over haar: *Doña Ana Bultinck caso 1611 con Don Clemente le Prince murio 1663* [lees: 1667] *y ella 1631 la piedra sepulcral a foxa*. Zij was een dochter van *don Juan Bultynck en Margarita Then Brouck que murio a 16 de Mayo 1604*. De overlijdensjaren 1607 en 1663 van Clemente zijn telkens een schrijffout voor 1667.

⁸⁶ Brugge, St.-Jacob, huwelijksregister 1621-1643, f. 118v (beeld 121 van 153): 1632 *vigesima 7 Aprilis: M(at)rimonio juncti s(un)t Clemens de Prince et Catharina de Cuenynck. P(re)se)ntib(us) Ferdina(n)do de Prince et Chr(ist)ophoro de Cuenynck.*

⁸⁷ SAB, Registers Zestendelen, O.L.Vrouw (oud kadasternr. OLV/1611) f. 1912.

⁸⁸ Brugge, St.-Gillis, begraafregister 1643-1655, f. 63 (beeld 64 van 99): 1650 *septembris 24° sub vesperum obiit Catharina Coninck uxor Clementis de Prince aeditui in puerperio, administrata die 25° vespere inhumata apud Urbanistus subsequentur exegine solemes* (In haar staat van goed wordt zij genoemd overleden als poorteres van Brugge op 25 september)

⁸⁹ Met "zoon van Clement" wordt bedoeld, "zoon van II. – Clement". Het kan niet gaan om die andere Ferdinand de Prince, oudste zoon van III. – Clement en Catharina de Cueninck, want die was al overleden in 1635.

⁹⁰ SAB, Staten van goed, 2de reeks, nr. 17.421 (met uittreksels in nrs. 17.059 en 17.129).

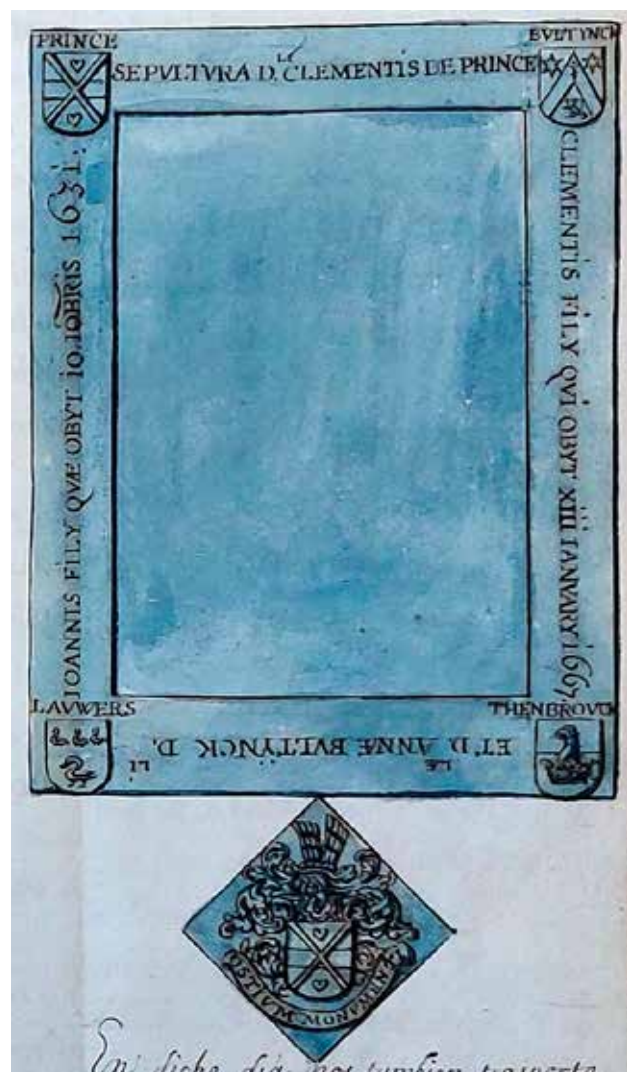
⁹¹ SAB, Registers Zestendelen, St.-Donaas (DON/0261), f. 261.

⁹² SAB, Procollen Klerken Vierschaar, nrs. 40, f. 66-67 (2 sep. 1654), 69-71v (21 okt. 1654), 88-89 (23 dec. 1854); 41 f. 22v-23v, 79-79v (7 feb. 1658); 1121, f. 208-208v, 210-212 en 212v-214 (drie opeenvolgende akten, alle van 3 maart 1639).

⁹³ Brugge, St.-Gillis, begraafregister 1655-1670, f. 105bis (beeld 107 van 143): 1667 *13° dicti* [January] *hora 2a post meridiem obiit confectus diuturno languore et ferio octoginta quatuor aut amplius annorum Clemens de Prince maritus Marie vande Weghe, premunitus fa..o viatico et extreme unctione, sepultus postridis vesperi in ecclesia monalium Urbanistarum*; J.-J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc*, dl. 5, Brugge, 1862, p.140 (genealogie Bultynck).

Het vrouwenklooster der Rijke Klaren werd gesticht te Brugge ca. 1260-1292 en afgeschaft in 1783. Het was gelegen in het noorden van Brugge en ook ten noorden van de St.-Gilliskerk tussen de huidige Komvest en de Rijke Klarendreef (de gronden zijn thans het Sincfelpark). Zij werden Urbanisten en 'Rijke' Klaren genoemd omdat in 1263 paus Urbanus IV de Clarissen toelating had gegeven gemeenschappelijke eigendommen te bezitten. Een der dochters van Clement, Kathelijne was zelf kloosterlinge in dat klooster. Een andere ongehuwde dochter Josijne werd ook aldaar begraven. Eind 17de eeuw was de abdis van dit klooster een Rosalia de Prince (+ 1705).⁹⁴

Hij werd begraven onder een blauwe steen (tekening in het *Libro de pruebas ... Principe*) met in de hoeken de familiewapens PRINCE, BULTYNCK, LAUWERS, THENBROUCK.



In de rand staat de tekst:

SEPULTURA D^S CLEMENTIS LE PRINCE CLEMENTIS FILII, QUI OBYT XIII JANUARY 1667 ET D.^{AE} ANNAE BULTYNCK D.^{LI} JOANNIS FILII QUAE OBYT 10 IOBRIS 1631.

Op een ruitvormige steen was het wapen LE PRINCE aangebracht met eronder op een lint de wapenspreuk: OSTIUM

⁹⁴ A. DEWITTE, 'Het convent van de Frerinnen-Rijke Claren te Brugge. Een overzicht', in: *Biekorf* 97 (1997), pp. 260-270, i.h.b. p. 268.

MONUMENTI.⁹⁵ Allicht was deze steen al 36 jaar eerder vervaardigd na het overlijden van Clementes eerste echtgenote.

We vinden de steen ook beschreven in het handschrift de Hooghe:⁹⁶



Hij had uit zijn eerste huwelijk (1611) met Anna Bultynck de volgende kinderen:⁹⁷

1. **CLEMENT** (gedoopt te Brugge O.L. Vrouw 2de portie op 18 oktober 1612), zie verder onder IV.
2. **Guillelmus**, gedoopt te Brugge O.L. Vrouw 2de portie op 2 juni 1615.⁹⁸ Hij overleed voor 3 maart 1639 toen twee van zijn halfzusters (Josijne en Joanna) deelden in zijn erfenis.⁹⁹
3. **MAXIMILIAAN** (gedoopt 12 juni 1617), zie verder onder IV.bis.
4. **Kathelijne**, gedoopt te Brugge St.-Walburga op 15 maart 1619¹⁰⁰, nog levend in 1639. Zij werd religieuze in het klooster van Sint Clara (Rijke Klaren – Urbanisten).
5. **Anna**, nog levend in 1639, overleden in 1644.¹⁰¹
6. **Antoon**. Hij trad in het klooster van de Kapucijnen te Granada in Andalusië (Zuid-Spanje). Na het afleggen van zijn kloostergeloften werd op 17 april 1645 zijn

⁹⁵ In het *Libro de pruebas ...*, f. 95 is de kerk vermeld als: *la Iglesia del Convento de Monsas de Santa Clara*.

⁹⁶ SAB, dl. 4 (vrouwenkloosters), Urbanisten gezegd Rijke Klaren, p. 43. Let wel dat daar de overlijdensmaand van Anna Bultynck november (9bris) is terwijl in het *Libro de pruebas* het december (10bris) is.

⁹⁷ RAB, Index Casseta, deel 2 (excerpten registers protocollen van de klerken van de Vierschaar van Brugge), p. 68 (uit: register van klerk Filips de Zwarte 1638-1640).

⁹⁸ Brugge, doopregister O.L. Vrouw 2de portie, 1602-1616, f. 56v (beeld 59 van 64): (2 Juni) eodem die baptizatus Guilielmus fs Clementis de Prince. Suscipien Guilielmus de Cuenynck et Maria Bultynck.

⁹⁹ SAB, Staten van goed, 2de reeks, nr. 17.421, f. 24v-25: Voorts wert bevonden bij een wettel(ick) smaldeel ende versekerynghe verkent bijden rendant ende verledene voor schepenen deser stede opden II^{en} maerte 1639 onderteekent P. de Swarte dat de voornoemde Josijne ende Joanna hebben ghedeelt bij den overlijden van Guillaume de Prince soone vanden rendant verweckt bij sijn eerste huysvrauwe.

¹⁰⁰ Origineel doopregister verloren, wel nog te lezen in de alfabetische naamindex dopen 01.01.1618-31.12.1619 (alle Brugse parochies) (beeld 27 van 42).

¹⁰¹ SAB, Staten van goed, 2de reeks, nr. 17.421, f. 25v: ... dat ten jaere 1644 noch is overleden Anna de Prince een van de kynderen van het eerste bedde van(de) rendant.

aandeel in de erfenis van zijn ouders verdeeld (als hij toen bv. 22 jaar oud was, was hij geboren ca. 1623). Het deel voor de kinderen uit zijn vaders huwelijk is vermeld in de staat van goed van hun moeder: nl. voor zijn halfzusters Josijne (nr. 8), Anna (nr. 10) en Maria (nr. 12) (elk 12 pond 7 schellingen en 6 groten). Deze hadden nog twee andere zusters Joanna (nr. 9) en Magdalena (nr. 11) maar zij overleden als minderjarige en nog voor hun beide ouders (dus voor september 1650) zodat hun gelijk deel toekwam aan hun ouders.¹⁰²

Hij had uit zijn tweede huwelijk (1632) met Kathelijne de Cueninck volgende kinderen:¹⁰³

7. **Ferdinand**, gedoopt te Brugge St.-Jacob op 8 februari 1633 (peter: Ferdinand de Prince, meter: Isabella de Guijse, weduwe van Cornelis de Cuenijnck) en begraven aldaar op 8 juli 1635.¹⁰⁴
8. **Josijne**, gedoopt te Brugge St.-Jacob op 21 mei 1635 (peter: Christoforus de Cuenynck, meter: Judoca Rallegghem).¹⁰⁵ Zij deelde op 3 maart 1639 in het erfenaandeel van haar halfbroer Guillaume de Prince na diens overlijden een som van 13 pond 5 schellingen 7 groten 16 mijten. Ook nog levend in april 1645 toen zij van haar halfbroer Antoon de Prince, kapucijn geworden, deelde in zijn wereldlijke goederen, ook nog levend op 2 april 1651 (zie hieronder).

En we vinden haar ook nog terug op 8 maart 1685 als medebewoonster van het ouderlijke huis aan de Langerei, in een overeenkomst gesloten met haar jongere zuster Joanna de Prince over haar bijdrage in de kosten van inwonen (zij was toen ook blijkbaar ziek).¹⁰⁶

Zij overleed ongehuwd te Brugge St.-Gillis op 14 september 1685 om 9 uur 's avonds en werd begraven in de kerk van het klooster der Urbanisten¹⁰⁷ (Rijke Klaren) te Brugge (allicht in het graf van haar vader).

9. **Joanna**, gedoopt te Brugge St.-Jacob op 26 oktober 1636 (peter: Joannes de Cuenynck, meter: Anna van Volden).¹⁰⁸ Ook zij deelde van haar halfbroer Antoon de Prince, kapucijn geworden, eenzelfde bedrag als haar zuster Josijne, maar zij overleed nog voor haar ouders¹⁰⁹ en zo kwam haar deel aan haar ouders toe. En ook na het overlijden in 1639 van haar halfbroer Guillaume had zij nog van hem gedeeld, maar door haar eigen overlijden voor haar ouders ging dit ook naar haar ouders.¹¹⁰ Haar voornaam werd gegeven aan een later kind (Joanna Barbara, geboren 1648).

Na zijn aankoop op 23 oktober 1636 van het huis in de Houtbrekersdam (thans Langerei nr. 19, zie hoger) verhuisde hij naar de St.-Gillisparochie (de parochiekerk was er vlakbij), alle volgende kinderen tot/met zijn laatste (1660) werden op deze parochie gedoopt.

102 SAB, Staten van goed, 2de reeks, nr. 17.421, f. 24: *Alvooren achtervolgende seker smaldeel ghemackt naer 't profes van Anthoine de Prince, soone van(de) rendant verweckt bij jonckvrouwe Anna Bultynck sijne eerste huysvr(ouwe) in het clooster vanden Capucijnen binnen Granada in Spaingnien tussen de rendant [= Clement de Prince] en de hoirs vanden voornoemde Anthoine op den XVII^{en} april XVJC vijfenveertich bij hemlieden respectivelicke onderteekent.*

103 Zie de staat van goed van hun moeder, f. 24, alsook: RAB, Index Casseta, deel 2 (excerpten registers protocollen van de klerken van de Vierschaar van Brugge), pp. 740 en 742 (uit: RAB, Protocollen klerken Vierschaar, nrs. 40 (1653-1656) en 41 (1656-1659) van klerk Louijs Bachuus), akten van 1654 en 1656, dan waren er nog slechts drie minderjarige kinderen (Josijne, Maria en Johanna). De gezinssituatie van Clement de Prince d.d. 3 maart 1639 (drie levende en bijna meerderjarige kinderen uit het eerste huwelijk en twee levende minderjarige uit het tweede) lezen we ook in een akte in SAB, Registers Zestendelen, St.-Niklaas betreffende zijn huis in de Langerei (NIK/1361), f. 1695: *3 maerte 1639 Clement de Prince en(de) sijne huysvr(ouw) verbonden dit huus inde somme van 702 [lb] 17 [sch] 7 [gr] en 8 m(ijten) aenco(m)men bij successie Maximiliaen, Anth(on) e en(de) Anna de Prince ter acceptae(tie) van hennen voochden en metsg(aeder)s inde somme van 26 – 11 – 3 aenco(m)men(de) Joosyncken en(de) Janneken de Prince van(de) latsten bedde ter acceptat(ie) van hennen vo(ochden) te betalen theuren selfs worden achtervo(lghende) den verbande ghepasseert.*

104 Brugge, St.-Jacob, doopregister 1620-1643, f. 60 (beeld 62 van 153): *1633, Octava februarij: Bapt(isat)a Ferdinandus fs Clementis de Prince et Catharine de Cuenijnck uxoris. Susceptoribus Ferdinando de Prince et Isabella de Guijse vidua Cornelij de Cuenijnck (in de marge: ob. 8 Julij 1635).*

105 Brugge, St.-Jacob, doopregister 1620-1643, f. 72 (beeld 74 van 153): *1635, Vigesima prima May: Bapt(isat)a Jodoca fa Clementis de Prince et Catharine de Cuenynck ux(or). Suss(eptores) Chr(ist)ophoro de Cueny(n)c et Judoca Rallegghem v(idu)a Ferdina(n)di Fabiaen.*

106 SAB, Registers Zestendelen, St.-Niklaas, f. 2094: *8 maerte 1685 jo^e Josine de Prince verclaerde overeen ghecommen te wesen met jo^e Joanna de Prince haer suster nopende haer taefelkosten dat sij, eerste comparante daerover aen de tweede comparante soude betaelen ten ad.. van 25 lb g tsiaers, wel verstaen, nochtans dat alle tghone d'eerste comparante ter cause van haer(en) jeghenwo(ordighe) sieckte soude moghen noodich hebben van docteurs ...*

107 Brugge, St.-Gillis, begraafregister 1680-1692, f. 47 (beeld 48 van 106): *1685 septembris 14a hora 9a verspertina obijt in celibatu d: Judoca f(ili)a quiquagenaria Clementis de Prince premunita ... , sepulta ... in ecclesia monialium Urbanistatum.*

108 Brugge, St.-Jacob, doopregister 1620-1643, f. 78 (beeld 80 van 153): *1636, Vigesima 6 Octobr(is): bapt(isat)a Joa(nna) fa Clementis de Prince et Catharin(ne) de Cuenynck ux(or). Suss(eptores) Joa(n)nes de Cuenynck et domicella Anna van Volden.*

109 SAB, Staten van goed, 2de reeks, nr. 17.421, f. 24: *Wat raecken ghelijcke twee successien vanden selven Anthoine ghebeurt aen Joanna ende Madelena de Prince oock susters van vollen bedde vande voornoemde Josijne, Anna ende Marije bij het selve smaldeel ghedenomineert alsoo beede de selve daer naer sijn comen te overlijden minderjarige vaedere ende moeder noch levenden soo sijn beede de selve twee deelen den vaeder ende moedere aenghecommen volghen(de) de costuymen deser stede.*

110 SAB, Staten van goed, 2de reeks, nr. 17.421, f. 25: *... alsoo door het overlijden vanden voornomde Joanna haer part is afghedeelt bij den voornomden haeren vaeder ende moeder als doen noch levende.*

10. Anna Theresia, gedoopt te Brugge St.-Gillis op 26 september 1639 (peter: Lodewijk Schockaert; meter: Anna de Cuenynck).¹¹¹ Nog levend in april 1645 toen zij van haar halfbroer Antoon de Prince, kapucijn geworden, deelde in zijn wereldlijke goederen. Ook nog levend op 2 april 1651, maar overleden voor 3 januari 1657 en zelfs al in of voor 1654 (zie hieronder).

11. Magdalena, gedoopt te Brugge St.-Gillis op 14 juni 1641 (peter: Bartolomeus de Buck, meter: Magdalena de Cueninck).¹¹² Zij deelde nog in april 1645 in de wereldlijke goederen van haar halfbroer Antoon, kapucijn geworden, maar zij overleed als minderjarige nog voor haar ouders¹¹³, dus voor september 1650.

12. Maria, geboren te Brugge St.-Gillis op 28 februari en gedoopt op 6 maart 1643 (peter: Frans van Callenberghe, meter: Anna Lambrecht, echtgenote van Christoforus de Cueninck).¹¹⁴ Nog levend in april 1645 toen zij van haar halfbroer Antoon de Prince, kapucijn geworden, deelde in zijn wereldlijke goederen. Ook nog levend op 2 april 1651 en 3 januari 1657 (zie hieronder).

13. Franciscus, gedoopt te Brugge St.-Gillis op 10 december 1644 (peter: Arnold Schockaert, meter: Catharina van Inghelant).¹¹⁵ Allicht jong overleden en voor 3 april 1651 want niet meer vermeld onder de dan nog levende minderjarige kinderen van haar moeder (zie hieronder).

14. Elizabeth, gedoopt te Brugge St.-Gillis op 3 oktober 1646 (peter: Donaat van Oost, meter: Elizabeth Ghewijse [Guijse], weduwe van Cornelis de Cueninc).¹¹⁶ Allicht jong overleden en voor 3 april 1651 want niet meer vermeld onder de dan nog levende minderjarige kinderen van haar moeder (zie hieronder).

15. Johanna Barbara, gedoopt te Brugge St.-Gillis op 22 augustus 1648 (peter: Michiel de Wachtere, meter: Elizabeth de Coninck. De pastoor noteerde in de doopakte ook dat de vader kerkmeester van de parochie was.)¹¹⁷ Ook nog levend op 2 april 1651 (zie hieronder).

Zij huwde te Brugge St.-Gillis op 9 september 1669 met Hendrik VANDE WALLE (getuigen: Christoforus de Cueninck en ... [niet ingevuld]).¹¹⁸

Van hen werden vier kinderen gedoopt te Brugge St.-Gillis op 9 september 1670, 27 januari 1672, 16 mei 1673 en 5 september 1675. Bij het eerste kind Maximilianus Henricus vande Walle was de peter Joannes vande Walle in naam van Maximilianus de Prince, de meter: Barbara vande Walle. De peter zal dus haar oudere halfbroer Maximilianus de Prince geweest zijn, verblijvend in Spanje, die zich liet vervangen door een verwante van de vader.

Hendrik vande Walle, echtgenoot van Joanna de Prince werd begraven te Brugge St.-Gillis op 2 september 1676.

Als weduwe woonde zij in 1685 (samen met haar oudere zuster Josijne) in het ouderlijk huis op de Langerei (zie hoger bij Josijne).

In de registers van de Zestendelen vinden we haar, als weduwe van Hendrik vande Walle nog terug in vele akten (vooral rentebezettingen) met betrekking tot het huis Langerei en dat nog tot in 1714.¹¹⁹

De staat van goed opgemaakt na het overlijden van Catharina de Cuenynck en afgesloten op 1 april 1651 vermeldt nog enkele schulden die Clemens de Prince had aan zijn minderjarige kinderen uit zijn tweede huwelijk die voortkwamen uit de erfenis van hun overleden halfbroers uit zijn eerste huwelijk. In een *smaldeling* opgemaakt 17 april 1645 na de intrede van hun halfbroer Antonius in het klooster der Kapucijnen te Granada (Spanje) waren de rechthebbenden uit zijn tweede huwelijk: Josijne, Anna en Maria (andere rechthebbenden waren toen ook geweest hun volle zusters Joanna en Magdalena maar dezen waren inmiddels overleden nog voor hun moeder). Een andere en eerdere smaldeling was op 3 maart 1639 opgemaakt na het overlijden van de halfbroer Guillaume, toen deelden daarin enkel Josijne en Joanna (hun broer Ferdinand was al overleden en andere kinderen uit het tweede huwelijk

111 Brugge, St.-Gillis, doopregister 1636-1644, f. 34v (beeld 31 van 78): 1639, *septembris 25 Bapt(isat)a Anna Theresia fa Clementis de Prince et Catharina de Cuenynck coniug(um). Suscept(ores) Ludovicus Schockaert et Anna de Cuenynck*.

112 Brugge, St.-Gillis, doopregister 1636-1644, f. 46v (beeld 47 van 78): 1641, *Junij 18a Bapt(isat)us e(st) Magdalena fa Clementis de Prince et Catharina de Cuenynck coniug(um). Susceptores erant d(omicel)lus Bartholomaeus de Buck et Magdalena de Cueninc*.

113 Zie de voetnoot bij haar oudere volle zuster Joanna.

114 Brugge, St.-Gillis, doopregister 1636-1644, f. 62 (beeld 62 van 78): 1643, *Martij, 6a Bapt(isat)a e(st) Maria fa Clementis de Prince et Catharina de Cueninck coniug(um) nata 28a Aprilis 43. Suscept(ores) Franciscus van Callenberghe et Anna Lambrecht ux(or) Christophorus de Cueninck*.

115 Brugge, St.-Gillis, doopregister 1636-1644, f. 46v (beeld 77 van 78): 1644, *December 10a Bapt(isat)us est Franciscus fs Clementis de Prince et Catharinae de Coninck coniug(um). Susceptores Arnoldus Schockaert et Catharina van Inghelant*.

116 Brugge, St.-Gillis, doopregister 1645-1655, f. 17v (beeld 19 van 115): 1646, *Octobris 3a Bapt(isat)a est Elizabetha fa Clementis de Prince et Catharinae de Cueninc coniug(um). Suscept(ores) Donatianus van Oost et Elizabetha Ghewijse v(idu)a Cornely de Cueninc*.

117 Brugge, St.-Gillis, doopregister 1645-1655, f. 38 (beeld 39 van 115): 1648, *Augusti die 22a Bapt(isat)a e(st) Joanna Barbara fa Clementis de Prince m(agister) fabrica Aegidij et Catharina de Coninck coniug(um). Susceptores Michael de Wachtere et Elizabetha de Coninck*.

118 Brugge, St.-Gillis, huwelijksregister 1655-1692 f. 35 (beeld 37 van 168) 1669, *septembris 9a Juncti sunt cum dispensatione ... duobis bannis Henricus van(de) Walle et Joanna de Prince. Testes Christoforus de Cueninck et ...* [niet ingevuld].

119 SAB, Registers Zestendelen, St.-Niklaas, f. 2591, 2738, 2791 en 2991. In een akte van 29 oktober 1700 lezen we nog: *jo^e Therese de Prince gaf gifte donatie inter vivos van ½ van dit huys aen jo^e Joanne de Prince, wed(uw)e van sr. H(endri)c van(de) Walle ...* (of dit of haar zuster 10. Anna Theresia of halfzuster 16. Theresia betreft is niet duidelijk).

waren in maart 1639 nog niet geboren), maar Joanna, zoals hoger al vermeld was ook overleden nog voor haar moeder.

De staat van goed vermeldt in de bovenmarge van het eerste blad dat op 3 april 1651 als voogden voor *Josijncken, Anna, Mary ende Joanna, de vier minderjarige kinderen verwekt bij voorn(oemde) Clement de Prince ende dese overledene* werden aangesteld: Christoffel fs Cornelis de Coninck en Ferdinand fs Clement de Prince.¹²⁰ Die minderjarige kinderen zijn Josijne (nr. 8), Anna (Anna Theresia, nr. 10), Maria (nr. 12) en Joanna (Joanna Barbara, nr. 15).

In een akte van hypotheekzetting van 3 januari 1657 ingeschreven in de registers der Zestendelen¹²¹ wordt vermeld dat Clement de Prince bij Cathelijne de Cueninck nog drie minderjarige kinderen in leven had. Een van de vier hiervoor genoemde was dus inmiddels overleden. Gezien Josijne (nr. 2) pas overleed in 1685 en Joanna Barbara (nr. 15) in 1669 huwde, moet het gaan om Anna Theresia of Maria. In een andere akte van rentebezetting in diezelfde registers van 15 mei 1661¹²² lezen we de namen van de drie minderjarige kinderen: *Josijne, Marie en Joanna*. Het was dus Anna Theresia die tussen 1651 en 1657 overleed. En zij blijkt ook al overleden te zijn in 1654 toen enkel nog Josijne, Maria en Joanna als de drie minderjarige kinderen van wijlen Cathelijne de Coninck en Clement de Prince worden vernoemd in een akte van de klerken van de Vierschaar.¹²³

Hij had uit het derde huwelijk (eind 1650 of 1651) met Maria vande Weghe¹²⁴ volgende kinderen:

16. Theresia, gedoopt te Brugge St.-Gillis op 23 december 1651 (peter: heer Gerard van Volden, meter: Maria Lambrechts).¹²⁵ Wij vonden geen verdere gegevens over haar.

120 Zie ook: SAB, Weesregisters, St.-Niklaaszestendeel, 11de boek 1639-1675, f. 219: *Christoffels fs Cornelis de Coninck en(de) Ferdinande fs Clement de Prince zwoeren voochden van Joziynken, Anna, Marie ende Joanna de vier minderjaerighe kynderen van Clement fs Clement de Prince bij Cathelijne fa Corn(elis) de Coninck int liquideren van(de) staet van(den) sterfhuuse vande voornomde Catheline voor oversiender ende schepenen vanweesen den 3en april 1651*.

121 SAB, Registers Zestendelen, St.-Donaas (DON/0261), f. 785.

122 SAB, Registers Zestendelen, St.-Donaas (DON/0261), f. 1845.

123 SAB, Protocollen klerken Vierschaar, nr. 40 (7.7.1653-4.10.1656), a° 1654: *Christoffels de Coninck, muntmeester deser stadt, hoir ten sterfhuijse van jo(frouw)e Isabeau de Guijse, wed(uw)e van sr Cornelis de Coninck sijn overleden moeder, voorts Clement de Prince hem sterc maekende over sr. Cornelis de Coninck jeghenw(oordigh) woonende binnen Suviliën (Sevilla) int rijck van Spaignen, den selven Cornelis hoir tot ghelijcke derde part, voorts de vooghden van Josijne, Marie ende Joanna de drie minderjarighe kinderen van wijlent jo.e Cateline de Coninck die sij ghehadt heeft bij den voorn(oemde) Clement de Prince, selve weesen hoirs tot het resterende derde*.

124 In de Raad van Vlaanderen vinden we in ? (jaartal onvermeld in inventaris) een procesdossier van Jacques van Wijsberghe, eiser tegen Maria van de Weghe, weduwe van Clement le Prince betreffende een schuld.

125 Brugge, St.-Gillis, doopregister 1645-1655, f. 77v (beeld 78 van 115): 1651 Decembris 23a Bapt(isat)a Theresia fa Clementis de Prince, et Maria . . . coniug(um). Suscept(ores) D. Gerardus van Volden et Maria Lambrechts.

17. Gregorius Franciscus, gedoopt te Brugge St.-Gillis op 18 november 1653 (peter: Joris vanden Weghe, meter: vrouw Anna van Volden).¹²⁶ Vermoedelijk is hij het die begraven werd te Brugge St.-Gillis in de kerk op 12 januari 1678 onder de naam *Franciscus fs Clementis de Prince, adolescens*.¹²⁷

18. Catharina, gedoopt te Brugge St.-Gillis op 17 maart 1655 (peter: Guillelmus de Tollenaere, meter: Judoca de Prince).¹²⁸ Wij vonden geen verdere gegevens over haar.

19. Joannes Guilielmus, gedoopt te Brugge St.-Gillis op 23 december 1657 (peter: heer Jacob Roels, meter: vrouw Barbara de Rave).¹²⁹ Hij werd begraven te Brugge St.-Gillis op 2 april 1660 als 'driejarige zoon' van Clemens in de kerk van het nonnenklooster der Urbanisten.¹³⁰

20. Een naamloze zoon, gedoopt op 28 (geen peter en meter) en begraven te Brugge St.-Gillis op 29 juni 1660 in de kerk van het nonnenklooster der Urbanisten.¹³¹

We vinden te Brugge St.-Gillis tot 1660 enkele begrafenis- en van kinderen van Clemens Deprince zonder vermelding van een voornaam of naam moeder, soms ook zonder aanduiding van het geslacht, maar die steeds begraven werden in het Urbanisten nonnenklooster van Sint-Clara: 6 oktober 1645 (2 jaar oud) en 17 juni 1647 (een dochter), 9 augustus 1656 en 29 juni 1660.¹³²

126 Brugge, St.-Gillis, doopregister 1645-1655, f. 94v (beeld 96 van 115): 1653, Novembris 18a Bapt(isat)us e(st) Gregorius Franciscus fs Clementis de Prince van Weghen coniug(um). Suscept(ores) Georgius vand(en) Weghe et d(omicel)la Anna van Volden.

127 Brugge, St.-Gillis, begraafregister 1670-1679, f. 68 (beeld 69 van 93) 1678: *12a January sub horam octavan obiit Franciscus fs Clementis de Prince adolescens premunitus sacro viatico et extrema unctione, sepultus est postrido vesperi in hac ecclesia*.

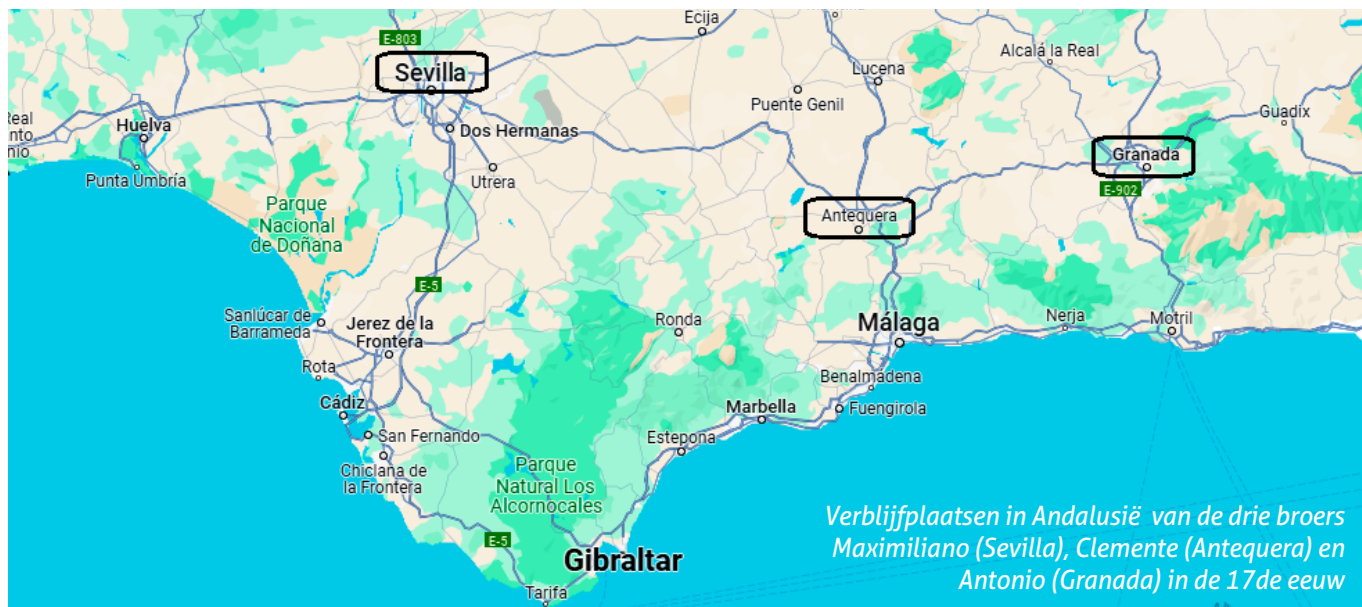
128 Brugge, St.-Gillis, doopregister 1645-1655, f. 109v (beeld 111 van 115): 1655 Marty 17a Baptisata est Catharina fa Clementis de Prince et Maria van(den) Wege coniugum. Suscept(ores) Guillelmus de Tollenaere et Judoca de Prince.

129 Brugge, St.-Gillis, doopregister 1655-1671, f. 22 (beeld 23 van 144): 1657 Decembris 23a dicti Bapt(isat)us est Joannes Guilielmus fs Clementis de Prince et Marie vande Weghe coniug(um). Susceptores D(omini) Jacobus Roels et d(omi)na Barbara de Rave.

130 Brugge, St.-Gillis, begraafregister 1655-1670, f. 43 (beeld 44 van 143) 1660 2a aprilis sepultus est Joannes Guilielmus fs triennis Clementis de Prince in ecclesia monialium Urbanistaeny.

131 Brugge, St.-Gillis, doopregister 1655-1671, f. 44v (beeld 46 van 144) 1660, Juny 28a dicti Bapt(isat)a est proles mascula Clementis de Prince et Marie vande Weghe coniug(um); Brugge, St.-Gillis, begraafregister 1655-1670, f. 45 (beeld 46 van 143) 1660, Juny 29 Sepulta est in ecclesia monialinem Urbanistarum unius alteriusue diei proles Clementis de Prince.

132 Brugge, St.-Gillis, begraafregister 1643-1655, f. 14 (beeld 15 van 99) 1645, Octobris 6a obiit mane . . . prolem Clementis de Prince aetat 2 ann(or)um sepulta in S(anc)ta Clarae mon(aste)rio facto hic sarro die 8; idem, 1643-1655 f. 37 (beeld 38 van 99) 1647 Juny 17a Obijt fa Clementis de Prince sepulta apud Urbanistas; idem, 1655-1670 f.9v (beeld 11 van 143) 1656 Augusti 9a Sepulta est in monasterio monialium Urbanistaeny proles minima Clementis de Prince; idem, 1655-1670 f.45 (beeld 46 van 143) 1660 Juny 29 Sepulta est in ecclesia monialinem Urbanistarum unius alteriusue diei proles Clementis de Prince.



Verblijfplaatsen in Andalusië van de drie broers Maximiliano (Sevilla), Clemente (Antequera) en Antonio (Granada) in de 17de eeuw

De oudste zonen wijken uit naar Spanje

Clemente en zijn broer Maximiliaan trokken naar Spanje en huwden daar. In 1684 getuigden in het *Libro de Pruebas* meerdere oudere personen in Brugge dat: *Clemente... y Maximiliano... passaron a España y que alla se casaron sin saber precisamente los años de su partida y casamiento*: "Clemente... en Maximiliaan... trokken naar Spanje en trouwden daar, zonder precies te weten in welke jaren ze vertrokken en getrouwd waren".¹³³ Dat men niet meer wist wanneer precies zij naar Spanje trokken wordt daarna nog vaak herhaald.¹³⁴

Clement vestigde zich in Antequera, Maximiliaan in Sevilla en Antonio was ingetreden in het Kapucijnenklooster in Granada.



Panoramisch zicht op Antequera in 1575 (atlas van BRAUN & HOGENBERG, *Civitates Orbis Terrarum*, 6 dln., Keulen, 1572-1617, dl. 2)

IV. - CLEMENT DE PRINCE / CLEMENTE

PRINCIPE,¹³⁵ gedoopt te Brugge O.L. Vrouw 2de portie op 16 oktober 1612 (peter: Clemente de Prince, meter: Margareta fa Joannes Bultynck).¹³⁶

¹³³ *Libro de pruebas* ..., blz. 21-22.

¹³⁴ *Libro de pruebas* ..., blzn. 16, 24, 30, 35, 39, 43, 53, 58, 63, 72, 77, 87 ...

¹³⁵ Een eerste bron (op Geneanet) waren de gegevens van Eugenio Domenech Redondo (Madrid), wiens grootmoeder paterneel een Consuelo Principe is. Zij wordt er een verre afstammeling van 'Bernardo Clemente Principe, overleden te Lima (Peru) in 1720' genoemd. Maar we weten dat deze laatste in 1686-87 overleed te Portobelo (Panama) en dat hij zijn zuster Ana Josefa aanduidde als zijn enige erfgename. Hij lijkt dus geen kinderen gehad te hebben. Enkele andere gegevens op Geneanet komen uit het onuitgegeven werk van BEATRIZ MAESTRE LEON, *Los Maestre en Sevilla. Aportaciones documentales*, Sevilla, 2002, samengesteld op basis van het familiearchief Maestre (= afstammelingen van de Brugse familie de Meester).

¹³⁶ Brugge, doopregister O.L. Vrouw 2de portie, 1602-1616, f. 43 (beeld 45 van 64): *16 Octobris 1612 baptizatus Clemens fs Clementis de Prince junioris. Suscipientibus patre eius Clemente de Prince [dus de grootvader van de dopeling] et Margareta fa Joannis Bultynck.*

Zijn vader had voor zijn eerste kind tevens oudste zoon ook al een loopbaan als timmerman en opvolger in gedachten want hij schreef hem op 13 augustus 1613, d.i. kort na zijn geboorte al in, in het register van het Brugse ambacht der timmerlieden: *Prince, de Clemens fs Clemens*, waarbij staat genoteerd: *oudt tien maanden*.¹³⁷ Een inschrijving vanaf de geboorte bracht belangrijke voordelen mee voor een loopbaan in het ambacht. Hij werd dan wel ook timmerman maar zijn ambacht zou hij niet uitoefenen in Brugge.

Clemens trok naar Zuid-Spanje, meer bepaald naar Antequera (provincie Málaga, regio Andalusië). We vinden hem er inderdaad als meester-timmerman:

¹³⁷ A. VANDEWALLE, *Brugse ambachten* ..., Deel 2: *De inschrijvingslijst van de timmerlieden, 1611-1733*, p. 194.

In een betalingsbrief van 2 april 1650 voor werken in het paleis van de hertog van Cardona in Lucena (provincie Córdoba, regio Andalusië, 40 km noord van Antequera) verklaarde hij zich een inwoner van Antequera en lid van de Vlaamse Natie. Hij moet toen ook al een economisch comfortabele positie gehad hebben want kort te voren, in maart 1650 had hij van een inwonerster van Lucena een zwarte slaaf overgekocht.¹³⁸

Enkele jaren later vinden we hem opnieuw: na een pestepidemie in Antequera (die in 1653 inmiddels al was afgenomen) besloot het stadsbestuur een nieuw ziekenhuis te bouwen. Clemente Principe, houtleverancier uit Antequera leverde toen grote hoeveelheden hout. Voor de onteigening van een aanzienlijke hoeveelheid grondstoffen die gebruikt werden in de bouw van het ziekenhuis had hij bij de gemeente een schuld gevorderd. In 1655 zag het klooster van de kapucijnen, wegens (financiële?) moeilijkheden zich genoodzaakt om de verdere bouw van een ziekenhuis op te geven. Toen besliste Clemente om die schuld aan hen te 'doneren' (dus ervan af te zien) in het belang van de verderzetting van de werken die door de kapucijnen waren begonnen.¹³⁹ Dat zijn jongere broer Antoon, ook kapucijn was en verbleef in het klooster te Granada, op 90 km oostwaarts van Antequera, speelde misschien mee in zijn beslissing.

Hij huwde in Spanje met Maria CABALLERO.¹⁴⁰

We weten dat hij zeker al overleden was voor het *Libro de pruebas* in 1684 werd samengesteld. Hij zou al in 1655 te Antequera overleden zijn.

Zij hadden minstens drie kinderen, geboren te Antequera:

1. **Clemente.** Gedoopt te Antequera, parochie San Sebastian in 1645.¹⁴¹ Allicht jong en zonder nakomelingen overleden (toen zijn jongere broer Bernardo Clemente in de zomer van 1684 een testament opmaakte was zijn zuster Ana Josefa zijn enige nog levende directe familielid - zie verder).
2. **Ana Josefa.** Gedoopt te Antequera, parochie San Sebastian in 1649¹⁴² op 5 april.¹⁴³ Zij overleed in 1685 te Sevilla. Zij huwde op 19 mei 1675 te Sevilla, parochie

El Sagrario met de koopman Guillermo MAHUÍZ.¹⁴⁴ Hij was gedoopt te Sevilla, parochie San Esteban op 27 februari 1641 als zoon van Gutiérrez en Maria de Medina. Voor Guillermo Mahuiz was dit zijn derde huwelijk.

De Mahuiz (Mahuis, Mahieu) waren Duitsers uit Hamburg, de patriarch Gutiérrez was drie maal (1651-54, 1657-60 en 1670-74) bestuurder (kerkmeester) geweest van de San Andres kapel van de Vlaams-Duitse natie in Sevilla. Zijn zoon Guillermo Mahuiz de Medina was zelf ook in 1678-1681 en in 1684-86 bestuurder van de San Andrés kapel.¹⁴⁵

Guillermo Mahuiz was een eerste maal (in 1664, zie verder) gehuwd geweest met een andere Ana Josefa Principe, namelijk een dochter (met zelfde twee voornamen!) van Maximiliaan Principe, de jongere broer van Clemente Principe (zie verder). Guillemos tweede huwelijk was in 1670 geweest met een Beatriz Ponce de León die overleed voor 1675. En nu huwde hij dus een derde maal, terug met een dochter Principe, nu Ana Josefa, dochter van Clemente.¹⁴⁶ De huwelijksakte vermeldt zijn weduwschap van Beatriz Ponce de León en dat er een verwantschap in de tweede graad was met zijn aanstaande echtgenote. Getuigen waren o.a. *Gutierre Mahuiz* (misschien de vader van de bruidegom) en Maximiliano Principe (zijn oud-schoonvader ten tijde van zijn eerste huwelijk).

Het echtpaar woonde in een zuidelijke wijk van Sevilla, thans Santa Maria genaamd maar in de 17de eeuw genaamd de *Botica de las Aguas*.¹⁴⁷ Hun voorkeur kwam uit op het Boticaplein. Zij hadden acht kinderen (Beatriz Josefa, Anna Maria, Juan Clemente, Fernando Manuel, Josefa Manuela, Maria Josefa, Catalina Josefa en Ana Josefa Mahuiz).

138 MANUEL GARCIA LUQUE, 'Lujo, ostentación y poder: los palacios Madrileño y lucentino de don Luis de Aragón, VII duque de Cardona, a través de sus inventarios', in: (eds.) JUAN JOSÉ IGLESIAS RODRÍGUEZ, RAFAEL M. PÉREZ GARCÍA MANUEL & F. FERNÁNDEZ CHAVES, *Comercio y cultura en la edad moderna* (Comunicaciones de la XIII reunión científica de la fundación Española de historia moderna), Sevilla, Universidad de Sevilla, 2015, p. 1335.

139 ANTONIO VALIENTE ROMERO & JAIME GALBARRO GARCÍA, 'Del testimonio a la crónica. Breve historia del convento de capuchinos de Antequera y de quienes la escribieron', in: *IV Centenario, Capuchinos, memoria agradecida*, 2013, pp. 42-43.

140 *Caballero de Andrade* volgens de 17de-eeuwse Sevilliaanse historicus en genealoog Diego Ortiz de Zúñiga.

141 Antequera, Archivo Histórico Municipal, index op de doopregisters: *Clemente hijo de Clemente Principe y Maria Caballo*.

142 Antequera, Archivo Histórico Municipal, index op de doopregisters: *Ana hija de Clemente Principe y Maria Caballero*.

143 Dag en maand vermeld in J.J. IGLESIAS RODRÍGUEZ e.a., 'Comercio y cultura en la edad moderna', a.w., voetnoot 16.

144 BEATRIZ MAESTRE LEON, *Los Maestre en Sevilla*, a.w., geeft als bron: Archivo Catedral de Sevilla - libro 32 defunciones, folio 83.

145 J.M. DIAZ BLANCO, 'La construcción de una institución comercial: el consulado de las naciones flamenca y alemana en la Sevilla moderna (De constructie van een handelsinstituut: het consulaat van de Vlaams-Duitse Natie in het moderne Sevilla)', in: *Revista de Historia Moderna*, 33 (2015), pp. 123-145 (lijst van het bestuur, pp. 143-145).

146 Huwelijksregisters van Sevilla, el Sagrario, Libro 18 f. 94v: (19 mei 1675) *En diez i nueve dias decimes de maio de milli seiscientos i setenta i cinco anos ... segundo grado de afinidad que ay entre Don Guillermo Mahuis de Medina viudo de doña Beatriz Ponce de Leon y doña Ana Josefa Principe natural de este dicha ciudad, hija de Clemente Principe y de doña Maria Caballero aviendo precedido ... legitimo matrimonios a los dichos D. Guillermo Mahuis de Medina y doña Ana Josefa Principe siendo testigos de el dicho matrimonio ... el padre Francisco de Quedo ... y Gutierre Mahuis y Maximiliano Principe ...* (tweede graad van verwantschap tussen don Guillermo Mahuis de Medina, weduwnaar van mevrouw Beatriz Ponce de Leon en mevrouw Ana Josefa Principe, geboortig van deze stad, dochter van Clemente Principe en mevrouw Maria Caballero ... wettige huwelijken met de genoemde heer Guillermo Mahuis de Medina en mevrouw Ana Josefa Principe, als getuigen van het genoemde huwelijk ... pater Francisco de Quedo ... en Gutierre Mahuis en Maximiliano Principe ...).

147 J.M. DÍAZ BLANCO, A.J. HERNÁNDEZ RODRÍGUEZ, 'La muerte del mercader. Una ventana a los negocios de Indias a fines del siglo XVII (De dood van een koopman. Een venster op de handel in de Indiën aan het eind van de 17de eeuw)', in: *Revista Complutense de Historia de América*, 48 (2022), i.h.b. pp. 107-108.

3. **Bernardo Clemente.** Uit twee dossiers van informatie en passagiersvergunning vernemen we zijn geboorteplaats en -jaar: hij werd geboren te Antequera¹⁴⁸ ca. 1652: op 22 januari 1681 werd hij immers vermeld als: ongeveer 28 jaar oud, goed van lichaam, met bruine uitpuilende ogen, inwoner van Sevilla.¹⁴⁹ Dit klopt dus volledig met de gegevens in het doopregister Antequera, parochie San Sebastian, 1652.¹⁵⁰

Over zijn levensloop kwamen we veel te weten uit een recent artikel,¹⁵¹ gebaseerd op het dossier opgemaakt na zijn overlijden in Portobello (Panama, Midden-Amerika) in 1686 of 1687 en notariële archieven van Sevilla.¹⁵²

Hij was koopman en ondernam diverse reizen naar Zuid- of Midden-Amerika. In de periodes tussen zijn verre reizen logeerde hij in Sevilla bij zijn zuster Ana Josefa. Hij had geen eigen woning in Sevilla maar had een grote kamer in het huis van zijn zuster. Daar bewaarde hij ook zijn kostbaarste bezittingen: een bed, een bureel, een jachtgeweer, een reliekschrijn, een groot schilderij van de leeuwenjacht, vier op paneel geschilderde landschappen, twee kleinere en enkele met scenes uit het dagelijkse leven, kleine afbeeldingen van slapende kinderen, naast ook schilderijen met religieuze thema's: een gekruisigde Jezus, scenes uit het leven van de Maagd Maria en iconen met de voorstellingen van allerlei heiligen.

In het bijzonder bezat hij ook twee stadsgezichten: een schilderij op perkament in een gouden lijst met een plattegrond van de stad Lima (Peru) en een ander van de stad Brugge, een herinnering aan de geboortestad van zijn vader.

Het plattegrond van Lima (1674)

Zijn plattegrond van Lima is het oudste nog bewaarde stadsplan van de Peruviaanse hoofdstad. Dit totaalplan in kleur is ook gedetailleerder en completer dan de andere erna vervaardigde plattegronden. De kaart geeft een veelheid aan gegevens met allerlei details

over monumenten, straten, boomgaarden en toegangswegen naar de stad. De titel bovenaan vermeldt (in Castiliaans Spaans): '*Planta de la muy yllustre ciudad de los reyes corte del reino del Perú*' (plan van de zeer illustere stad van het koningshof van het koninkrijk Peru). Hij droeg het stadsplan op aan de vicaris-generaal van La Merced. In een cartouche uiterst links is te lezen (zie hierbij): *Delineada y demarkada por Bernardo Clemente Principe. Año de 1674*: door Bernardo Clemente Principe 'geschetst en afgebakend' in het jaar 1674.¹⁵³ Zijn plan is thans in de Library of Congress in Washington.¹⁵⁴ Vermoedelijk was Lima zijn eerste reisbestemming naar de Nieuwe Wereld geweest.



Cartouche op de kaart van Lima (Peru) met vermelding van de samensteller, jaar (1674) en de geografische positie van Lima. Met erboven een wapenschild verwijzend naar de families de Prince en Bultynck.

Boven de cartouche staat een (erg donker geworden) wapenschild met in het bovendeel een schuinkruis en in het benedendeel een keper. Kleuren of eventuele andere details zijn nauwelijks nog te zien. Het schild wordt overtopt door een getraliede helm met wrong en dekleden in rood (binnenkant) en zwart (buitenkant). Het helmteken is een vlucht (vleugelpaar) met een zwarte en een rode vleugel. Bernardo Clemente Principe lijkt hier een eigen compositie gemaakt te hebben bestaande uit de hoofdelementen van de wapenschilden van zijn Brugse grootouders paterneel, Clement de Prince (het schuinkruis) en Anna Bultynck (de keper) met weglating van alle andere kleinere elementen uit die wapenschilden (vergelijk met de wapens op hun grafsteen, zie hoger). De familie Caballero van zijn Spaanse

148 Sevilla, Archivo General de Indias, *Contractación*, leg. 5444, n. 101, f. 1 (akte van 23 april 1678) *D(ou) Bernardo Clemente Principe natural de la ciudad de Antequera hijo de Clemente Principe y de Maria Cavallero su mujer.*

149 Sevilla, Archivo General de Indias, *Contractación*, leg. 5446, n. 32, f. 1 (akte van 22 januari 1681): *Don Bernardo Clemente Principe de edad de veinte y ocho años pocomas omenos de buen cuerpo a bultado de vostro ojos.*

150 Antequera, Archivo Histórico Municipal, index op de doopregisters: *Bernardo hijo de Clemente Principe y Maria Caballero.*

151 J.M. DÍAZ BLANCO, 'La muerte del mercader.', pp. 103-132.

152 Die twee voornaamste bronnen zijn: een rekening: *Cuenta y relación jurada que yo el capitán Tomás Ortiz Roldán doy de todos los efectos de las cargazonas que entraron en mi poder como albacea que he sido de don Bernardo Clemente Principe, que murió en la ciudad de Portobelo.* Sevilla, 27-XI-1687. Archivo Histórico Provincial de Sevilla [España] [= Rekening en beëdigd rapport dat ik, kapitein Tomás Ortiz Roldán, geef over alle bezittingen van de zendingen die in mijn bezit zijn gekomen als executeur van Don Bernardo Clemente Principe, die stierf in de stad Portobelo] en Protocolos Notariales de Sevilla, leg. 10293, ff. 688-734.

153 Zie commons.wikimedia.org/wiki/File:Planta_de_la_muy_ylustre_ciudad_de_los_reyes_corte_del_reino_del_Peru_-_Lima_-_LOC_2010592749.jpg. Het vervolg van de tekst in die cartouche is moeilijker te lezen maar is wellicht *ESTA situada entre la linea equatorial y el tropico de capricornio en 12 grados y 5 min.(utes) ... el Año de 1538 reinando en España el Emperador Carlos V.* Lima ligt inderdaad tussen de evenaar en de Steenbokskeerkring op 12 graden en 2 minuten (niet 5) zuiderbreedte en in 1538 regeerde in Spanje keizer Karel V.

154 Geography and Map Division, Science Photo Library.

moeder had misschien geen wapenschild waardoor hij inspiratie had gezocht in een generatie hoger.

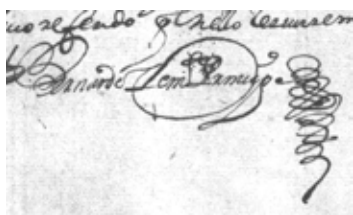
In 1674 moet hij bijgevolg in Lima geweest zijn. Lima moet op hem indruk gemaakt hebben want hij bezat in zijn kunstcollectie ook nog twee perspectiefplaten van het klooster van San Francisco aldaar. Of hij al voor 1674 in de Nieuwe Wereld was geweest is niet bekend, maar daarna zijn van hem nog minstens drie andere reizen gedocumenteerd: in 1678, 1681 en 1684. Deze brachten hem in Cartagena de Indias (Noord-Colombia), Portobelo (Panama) en andere plaatsen in het Caribisch gebied.

Voor zijn afreis, gepland in de herfst van 1684, was hij ruim tevoren, al in de zomer van 1684 begonnen met de voorbereiding van de documenten (particulier, notarieel en administratief) m.b.t. de koopwaar. Het was toen een diepgewortelde gewoonte om voor zo'n verre zeereis ook testamentaire beschikkingen te regelen: hij was zich terdege bewust van de gevaren waaraan hij zich blootstelde. In zijn testament stelde hij zijn zuster Ana Josefa aan tot zijn universele erfgename, zij was immers het enige directe familielid dat hij nog had, hij verklaarde een eerder opgesteld testament nietig en stelde tot zijn executeurs-testamentair aan: zijn schoonbroer Guillermo Mahuiz de Medina en zijn oom Maximiliano Principe.

In datzelfde jaar 1684, liet hij samen met zijn oom Maximiliano het *Libro de pruebas ... Principe* over hun voorgeslacht in Vlaanderen opmaken.

Toen hij aankwam in Cartagena de las Indias (Noord-Colombia in het Caribisch gebied) liep alles nog goed. Maar niet meer in Portobelo (Panama). Misschien was hij al ziek geworden tijdens de maandenlange zeereis op het galjoen of werd hij slachtoffer van het ongezonde klimaat in Portobelo, feit is dat dit zijn laatste bestemming werd. In februari 1686 wist hij al dat hij zou sterven. Ziek te bed maar nog bij zijn zinnen dicteerde hij zijn wilsbeschikkingen. De executeurs-testamentair hadden na zijn overlijden hun handen vol aan het op orde brengen van zijn zaken: de uitvoering van zijn testament, het maken van een inventaris van zijn bezittingen, betalingsbrieven opstellen en alle rekeningen afsluiten, zij waren er nog aan bezig tot begin 1688.

We vonden zijn handtekening (*Bernardo Clem(en)te Principe*) in een passagiersdossier van 14 januari 1681 bewaard in het Archivo General de Indias.¹⁵⁵



155 Sevilla, Archivo General de Indias, *Contractación*, leg. 5444, n. 101, f. 3.

IV.bis. - MAXIMILIAAN DE PRINCE / MAXIMILIANO PRINCIPE, gedoopt te Brugge O.L. Vrouw 2de portie op 12 juni 1617 (peter: Petrus Bultijnck, meter: Joanna de Corte).¹⁵⁶

Maximiliaan was al in 1646 in Sevilla¹⁵⁷ en zelfs al in 1644 erkend geworden als edelman in het nabije stadje La Puebla del Rio ('het dorp aan de rivier', de Guadalquivir die verder naar Sevilla stroomt). Dat is 40 jaar voor het *Libro* werd opgesteld, hij was toen dus al heel lang geleden vertrokken, nog voor zijn 28ste verjaardag.

Toen een zoon van zijn dochter Catalina Antonia in 1694 een dossier liet opmaken (zie verder) om zijn adellijke status te laten erkennen, werd ook onderzoek gedaan naar diens grootouders, dus ook naar Maximiliano de Prince / Principe. De ambtenaren van de Militaire Orde van Santiago hadden enkele dorpen in de omgeving van Sevilla bezocht waar de grootouderlijke families belangrijke onroerende goederen hadden gekocht en als edelen werden aanzien. Zij bezochten La Puebla del Rio, Bollulos de la Mitación en Espartinas, dorpen op resp. 15 km zuidzuidwest van Sevilla, 14,5 km westzuidwest van Sevilla en 12 km west van Sevilla. Daar hadden ze lokale bewoners ondervraagd over de families Principe en Garcia om hun status te verifiëren.

In la Puebla del Rio vonden ze dat Maximiliano Principe in 1644 erkend was geworden als een edele inwoner en in 1647, 1675 en 1687 een edel ambt had bekleed als *Alcade de la Sante Hermandad por el estado noble*. *Alcade* was in het Spanje van de 17de eeuw de benaming voor verschillende soorten gemeentelijke ambtenaren. De *Alcade de la Santa Hermandad* had de leiding over een soort politie die instond voor de veiligheid in landelijk gebied. *Por el estado noble* duidt aan dat hij in zijn ambt de vertegenwoordiger was van de edelen, een andere *alcade* in dezelfde functie vertegenwoordigde het gewone volk.¹⁵⁸

Ook in Bollulos de la Mitación was Maximiliano in 1652 erkend als edele inwoner en bekleedde hij een edel ambt in 1657. Sebastian Garcia Negrete, schoonvader van Maximiliano's dochter was eveneens in 1672 erkend geworden als edele inwoner en had daar ook het ambt van *alcade de la Santa Hermandad por el estado noble* bekleed in 1675 en 1681. Voor de familie Garcia werden nog gelijkwaardige vaststellingen gedaan in Espartinas.

156 Brugge, O.L. Vrouw 2de portie, doopregister 1616-1617, f. 55v (beeld 57 van 68): 12 juny 1617 Maximilianus fs Clementis de Prince. Suscept(ores) Petrus Bultynck et Joa(nna) de Corte. Ook in doopregister 1616-1619, f. 59v (beeld 61 van 68): 1617, Junij 12a Maximilianus fs Clementis de Prince bapt(isat)a e(st). Suscep(tores). Petri Bultijnck et D.lla Joa(nna) de Corte.

157 E. STOLS, *De Spaanse Brabanders of de handelsbetrekkingen der Zuidelijke Nederlanden met de Iberische wereld 1598-1648*, Brussel, 1971, Bijlagen, p. 54; J. DENUCE, 'De insolvente boedelkamer', in: *Antwerps Archiefblad*, 1864, p. 89: bundel nr. 459: brieven uit Sevilla 1645-1650 van o.a. Maximiliano Principe.

158 Met dank aan Dr. J. M. Diaz Blanco voor de nadere toelichtingen.

Maximiliaan werd een gefortuneerd koopman. Tussen 1665 en 1669 was hij hoofd van de huishouding van de broederschap van *San Andres de los Flamencos* te Sevilla in hun kapel aldaar.¹⁵⁹

Hij werd in Spanje door zijn tijdgenoten en de stedelijke overheid van Sevilla beschouwd als een edelman. Een ander 'bewijs van adel' bestond in de terugbetaling die hij genoot van een oude middeleeuwse belasting op vlees: *vuelta de la blanca de la carne*. In de 17de eeuw had die stedelijke belasting wel al lang zijn economische relevantie verloren maar zij bestond nog steeds omdat zij gold als een bewijs van adel. De *blanca* was een munt of een kleine taks op de aankoop van vlees die met die munt kon betaald worden en die teruggegeven werd aan edelen omdat zij daarvan vrijgesteld waren. Maatschappelijk was het een van meest bekende manieren om door de stedelijke overheid beschouwd te worden als een edelman.¹⁶⁰



159 J.M. DÍAZ BLANCO, 'La muerte del mercador.', p. 107; IDEM, 'La construcción de una institución comercial.', a.w., i.h.b. p. 144. Over die broederschap, zie ook E. STOLS, *De Spaanse Brabanders* ..., p. 82.

160 Met dank aan Dr. J. M. Diaz Blanco (Univ. van Sevilla) voor de heel heldere uiteenzetting.

Sevilla ca. 1660. Op de voorgrondscheppen op de Guadalquivir, op de achtergrond de Santa Maria de la Sede kathedraal, met de Giraldo, de klokkentoren die oorspronkelijk een minaret was. Olie op doek van een onbekende meester (detail).

Hij huwde in Spanje met Anna VANDER AA, geboren te Antwerpen. Zo wordt haar naam geschreven in het *Libro de Pruebas*, in Spaanse bronnen evenwel wordt haar naam vaak vervormd tot *Banderaa* of zelfs *Vandeau, Valden, ...*.

Zij hadden twee dochters:

1. **Ana Josefa**, geboren in Sevilla, gehuwd op 23 november 1664 te Sevilla, parochie el Sagrario (de parochie van de kathedraal) met Guillermo MAHUÍZ, gedoopt te Sevilla, parochie San Esteban op 27 februari 1641 als zoon van Gutiérrez en Maria de Medina. De getuigen bij het huwelijk waren Diego Maestre (= Jacob de Meester uit een Brugse familie), Andre Pedro en Juan Rodriguez.¹⁶¹

Deze Ana Josefa (fa. M.) mag niet verward worden met de gelijknamige Ana Josefa, dochter van Maximiliaans oudere broer Clemente, zij waren gelijknamige nichten. De echtgenoot is wel de Guillermo MAHUÍZ, die later in 1675 (voor hem dan zijn derde huwelijk) huwde met de Ana Josefa, dochter van Clemente Principe.

Ana Josefa, dochter van Maximiliaan zou al kort na haar huwelijk overleden zijn (voor 1670) en twee kinderen gehad hebben: Juan Mahuiz (geb. 1665) en Pedro Francisco Mahuiz (gedoopt Sevilla, El Sagrario, 4 oktober 1666).¹⁶²

In een notariële akte van 4 augustus 1687 te Sevilla wordt vermeld dat Maximiliano Principe dan als 'kinderen' had: 'Catalina Antonia en de zoon van Ana Josefa (+)'. Allicht wordt bedoeld dat hij twee dochters had waarvan de tweede (Ana Josefa) al (lang) voor 1687 was overleden maar een zoon (dus een kleinzoon van Maximiliano) had nagelaten.¹⁶³ Die kleinzoon zou dan een van de zoons uit Guillermo Mahuiz' eerste huwelijk zijn.

161 Huwelijksregisters van Sevilla, el Sagrario, Libro 17 f. 17v: (23 nov 166) *En veinte tres dia de el mes de Nobiembre de mill y seiscientos y sesentes quatro anos ... legitimo matrimonio a don Guillermo Mahuis de Medina, natural de esta dicha ciudad, hijo de Gutierre Mahuis i de dona Maria de Medinas ... mismo a dona Ana Josefa Principe ... mismo, natural de essa dicha ciudad, hija de Maximiliano Principe y de dona Ana de Valden. Fueron testigos de el dicho matrimonio ... Diego Maestre, Andre Pedro y Juan Rodriguez ...* (wettelijk huwelijk tussen don Guillermo Mahuis de Medina, geboortig van deze gezegde stad [Sevilla], zoon van Guitierre Mahuis en Maria de Medina, en Ana Josefa Principe, geboortig van deze gezegde stad [Sevilla], dochter van Maximiliano Principe en Ana de Valden. Getuigen van het genoemde huwelijk waren Diego Maestre, Andre Pedro en Juan Rodriguez.)

162 Website op geneaanet van Eugenio Domenech Redondo.

163 [Instituto "Salazar y Castro" (C.S.I.C.)] VICENTE DE CARDENAS Y VICENT, *Caballeros de la Orden de Calatrava que efectuaron sus pruebas de ingreso durante el siglo XVIII*, vol. 1 (1700-1715, nos 1 – 223), Madrid, Hidalguia, 1986, p. 185: *Maximiliano Principe: ... T. [testo]: En Sevilla el 5 de Agosto de 1687 ante José Lopez. Hijos: Catalina Antonia y et hijo dede [lees: de] Ana Josefa (+). (attestatie: In Sevilla 5 augustus 1687 voor [notaris] José Lopez. Kinderen: Catalina Antonia en de zoon van Ana Josefa (+).)*

2. **Catalina Antonia**, gedoopt te Sevilla op 16 november 1648.¹⁶⁴ Zij huwde met Juan Eusebio GARCIA, gedoopt te Sevilla op 2 juni 1639 en er overleden op 5 september 1668 (zoon van Sebastian en Maria Negrete). Hij was secretaris van het gerechtshof *Santo Oficio* te Sevilla.¹⁶⁵ Zij waren de ouders van Juan Eusebio Joseph Perfecto Garcia, geboren Sevilla, die gebruik maakte van het *Libro de Pruebas* om zijn afstamming en zijn adellijke staat te bewijzen.

In een uitgebreid dossier van 107 folio's¹⁶⁶ opgemaakt in 1694 werd zijn adellijke staat erkend. De ambtenaren van de Militaire Orde van Santiago hadden het *Libro de Pruebas* bestudeerd dat Juan Eusebio Garcia, schoonzoon van Maximiliano Principe/de Prince hen had voorgelegd. Het dossier erkende dat de families Principe in Andalusië en de Prince in Vlaanderen één en dezelfde familie waren en dat het *Libro de Pruebas* ook de adellijke staat van die laatste familie Principe aantoonde. Hiervoor werd o.a. ook een geattesteerde kopie met de verlovingsakte van 1 december 1610 en huwelijksakte van 16 januari 1611 van Clement de Prince en Anna Bultynck van de parochie Brugge O.L. Vrouw in overgeschreven.¹⁶⁷

De ambtenaren hadden dorpen in de omgeving van Sevilla bezocht waar de families Garcia en Principe belangrijke onroerende goederen hadden gekocht en als edelen werden aanzien. Daar hadden ze lokale bewoners ondervraagd over de families Principe en Garcia. Zij hadden ook plaatselijke archieven geraadpleegd om documenten te bekijken die toonden dat zij lid waren geweest van de stedelijke raad in functies voorbehouden aan edelen. Verschillende getuigen hadden dat alles ook bevestigd.

De Prince in Brabant

In het *Libro de Pruebas* handelen de folio's 105 tot 124 over een familie de Prince te Leuven die het zelfde wapen voerde als familie de Prince te Brugge. Die tekst werd opgesteld door twee leden van de Heraldische Kamer der Nederlanden, Carlos Falentin, wapenkoning Vlaanderen en Diego Francisco Maurissens, wapenkoning Gelderland.

Het familiewapen de Prince zoals aangetroffen in Brugge, *in zilver een dwarsbalk van lazuur vergezeld boven en onder van een hartje van keel en een versmald schuinkruis van sabel over alles heen*, troffen zij ook (misschien op aangeven van de Brugse de Princes) aan in Leuven, nl. in een wapenbord uit 1628 in de parochiekerk Sint-Geertrui, een groot glasraam uit 1629 in de kerk der Dominicanen en een ander glasraam in dezelfde kerk uit 1573 (tekening) of 1575 (in de tekst, tweemaal). In de eerste twee voorstellingen ontbreken wel de hartjes, maar in de derde en oudste voorstelling is er één hartje *van keel* boven de dwarsbalk.

De wapenherauten besloten hun tekst met: *Finalmente certificamos que algunos de d(ic)ha familia del apellido de Prince salieron de la d(ic)ha Provincia de Brabante ha mas de un siglo para tomar su establisimiento en el condado de Flandes y particularmente en la ciudad de Brujas* ('ten slotte verklaren wij dat een deel van de familie met de gezegde achternaam de Prince meer dan een eeuw geleden de gezegde provincie Brabant heeft verlaten om zich in het graafschap Vlaanderen en in het bijzonder in de stad Brugge te vestigen').

De wapenherauten waren geen genealogen, zij geven in hun tekst dan ook geen stamlijnen tot aan een gemeenschappelijke voorouder van de Brabantse en Vlaamse de Princes.

Maar in de eerste helft van de 17de eeuw werd wel door een Brabantse de Prince een rijk gedocumenteerd heraldisch-genealogisch handschrift samengesteld. Door een samenloop van omstandigheden kwamen we dit handschrift, bewaard in de stadsbibliotheek van Rijsel op het spoor.¹⁶⁸ Coenraerd (Koenraad) de Prince (° Leuven, 10 juni 1592, + na mei 1661¹⁶⁹) tekende daarin grote aantallen

164 Doopregister van Sevilla, el Sagrario, Libro 49 f. 133: *En lunes dies y seis de novembre de mille y seiscientos y quarentta y ocho años, yo el doctor don Lucas Ximenez de Villagran cura del Sagrario de esta Santa Iglesia de Sevilla baptize a Catalina Antonia, hija de Maximilian Principe y de dona Ana Bander Aa su muyer. Fue supadrin Joan Marquier.* (Op maandag zestien november in het jaar duizend zeshonderd achtenveertig heb ik, doctor don Lucas Ximenez de Villagran, kapelaan van de Sagrario van deze Heilige Kerk van Sevilla, Catalina Antonia gedoopt, dochter van Maximiliaan Principe en dona Ana Bander Aa, zijn vrouw. Joan Marquier was zijn peetvader.)

165 VICENTE DE CARDENAS, *Caballeros ... Calatrava* (a.w.), p. 185.

166 Sevilla, Archivo Histórico Nacional, *ORDENES MILITARES / SANTIAGO / Pruebas de Caballeros A 1694 Sevilla Caja 684, Expte 3308*. Dit betreft een dossier (102 + [5] folio's) van Juan Eusebio (Joseph) Perfecto Garcia y Principe, wiens grootouders van moederszijde waren: Maximiliaan Principe en Ana Vander aa (*Don Maximiliano Principe natural dela ciudad de Bruxas en los estados de Flandes, y doña Ana Banderaa, natural dela ciudad de Amberes en d(ic)hes estados de Flandes*).

167 F. 76v-77: *In principio Decembris 1610 contraxerunt sp-onsalia in manibus D(omi)ni Adriani Budzijn / pastoris, sponse Clemens f(ili)us Clemen-tis de Prince et Anna Bultijncq. Contraxe-runt 16 januarij 1611 in ecclesia Beate / Marie in presencia amicorum meorum / matrimonium solemnizante = facietis collacio-/nibus concordant cum registris = quod atteste Jo-/anes Mach... Brugen-sis. Vergelijk met de hoger in voetnoot 84 geciteerde akte uit het Brugse huwelijksregister 1602-1616.*

168 BML (Bibliothèque Municipale de Lille), Manuscrits CGM 485 (Ms. 420) (22 genummerde folio's). Met dank aan Dominique Delgrange (secretaris van de Soc. française d'héraldique et de sigillographie) die ons wees op het voorkomen daarin in de sectie '*Les armes de la conté de Flandre*' van een wapen van *le S(ieu)r Donche, watergrave de Flandre*. Bij verdere studie van het gehele handschrift merkten we dat in het genealogische gedeelte meerdere malen een wapen de Prince voorkwam en dat de samensteller van het handschrift een *Coenraerd de Prince* was. Dit handschrift werd eerder al bestudeerd in: M. MARTENS, 'Conrad de Prince, contemporain de van Riedwijck, de Martin de Tailly, de Butkens, de Puteanus et son œuvre généalogique', in: *Cahiers bruxellois*, 1968, t. XIII, pp. 5-18, platen I-V.

169 F. 211v: *Geboren tot Lovene / Jonker Coenrardt de Prince is geboren op den Xen dach junij ... a° 1592.* (M. MARTENS, p. 7 schrijft geboren in 1594, maar dat is het geboortjaar van zijn jongere broer Maximiliaan); f. 200: *Anno 1661 den VIIJ may ben ick Coenraerd de Prince commissaris gecosen vijjten wijden Raede.*

wapens (samen meer dan 4.000) uit diverse wapenboeken van streken in Groot-Brittannië, Duitsland, de Nederlanden en Frankrijk. Op andere bladzijden noteerde hij allerlei historische en genealogische aantekeningen alsook vele kopieën van akten in het Latijn, Frans en het Vlaams (huwelijkscontracten, testamenten, grafschriften, tekeningen van zegels, brieven, enz.) De genealogische aantekeningen hebben vooral betrekking op zijn eigen familie en op vele families aanverwant aan de zijne.

In zijn handschrift zijn ook talrijke tekeningen van kwartierwapenschilden opgenomen. De drie heraldische illustraties m.b.t. de de Princes van Leuven in het *Libro de Preuvas* vinden we ook in zijn handschrift terug. Daar zijn ze wel meer schematisch¹⁷⁰, deze in het *Libro de Pruevas* lijken veeleer exacte kopieën gemaakt tijdens een bezoek aan de Leuvense kerken.

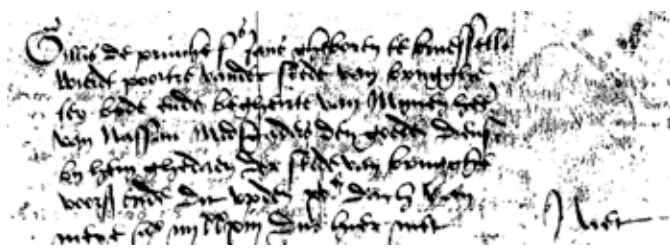
Hoewel Coenraedt de Prince over zijn broers, zusters, ouders, ooms, tantes, grootouders, neven en nichten en zijn vele verdere aanverwanten veel gedetailleerde informatie geeft met vaak volledige transcripties van akten, gaat hij in de tijd toch niet verder terug dan tot de generatie van zijn grootouders. Enkel op de folio's 216 en 222 vinden we nog een kwartierstaat met 4 generaties voorouders van zijn grootvader mr. Jan de Prince.¹⁷¹

170 Bij de tekening van het glasraam met de engeltjes (f. 147) is het bijschrift in het hs. C. de Prince: *Johannes De Prince. Dese waepen staet aldus inde Predicheeren cloosters pandt tot Loven in een gelase venster en(de) is die waepen van mr. Jan de Prince ons groetvader zaligher. Het recht banierken is gequartileert met sijn moeders waepen Cath(arin)e Baets, ende het slinck banierken is die waepen van ons groetmoeder Barbare Baers.* Men merkt dat daar een jaartal 1543 staat, terwijl in de tekening in het *Libro de Preuvas* 1573. De tekening heeft betrekking op mr. Jan de Prince (op f. 146 staat de tekst van zijn diploma als meester in de rechten aan de Leuvense universiteit van 1539) en Barbara Baers, grootouders van Coenraedt, die huwden bij huwelijkscontract op 7 januari 1542 *stijle van Brabant*, d.w.z. Paasstijl, dus in moderne stijl: 1543 (tekst van het contract op f. 147v-149v). Indien dit glasraam naar aanleiding van hun huwelijk werd gemaakt is 1543 veel meer waarschijnlijk dan 1573.

171 Gen. 1. *Gielis de Prince Wauterss(one) x Jouffrouwe Marie VAN MEERBEKE, geheeten Gielis a(n)no 1438.*
Gen. 2. *Jan de Prince sone Gielis voors(eit) x Jouffrouwe Catharine VAN OERBEKE Henricx van Oerbeke dochtere, Anno 1438 VIIJ Juny eodem ut supra blijke alnoch 1466 X maij.*
Gen. 3. *Jacob de Prince Jansone ... x Catharina BATEN geheeten vander Straeten, dochter Wouther Baeten geheeten vander Straten en(de) van Jo(ffrouw)e Catharina van Woluwe geheeten van St Geuricx sijn huysvrouwe. Blijckt A° 1483 maij XI (XIX op f. 222) Lovanij als voors(eit).*
Gen. 4. *Cornelis de Prince sone Jacobs ..., trout blijckt voor schepen(en) van Loven a(n)no 1515 Octobris XIII. Item alnoch bijden testamente Lod(ewijc)x Baets en(de) Barbara van(der) Bruggen a° 1522. Hij stierf tot Romen. [echtgenote] Jouffrouwe Catharina BAETS, eenighe dochtere va(n) Lodewijck Baets en(de) Barbele van(der) Bruggen geheeten metten Gelde. Sij sterf a(n)no 1517 en(de) is begraven tot Loven in St Jacobs kercke in St Huybrechts choir.*
Gen. 5. *Jan de Prince, sone van Cornelis ... was licentiaet inde rechten, Raedt en advocaet van Loven x Jouffrouwe Barbara BAERS, Christiaen Baers dochter, procureur g(ene)ral van Brabant en(de) van Jo(ffrouw)e Johanna van Overbeke. Blijckt van dit houwelijk bij de houwelijkxsche voorwaarden date 1542 Januarij VII.*

Over de andere afstammelingen uit eerdere generaties met de naam de Prince vernemen we helaas niets.¹⁷² Dit handschrift geeft daarom evenmin concrete aanknopingspunten voor het precieze verband tussen de Brabantse de Princes te Leuven en de Vlaamse de Princes te Brugge. We hebben alleen de stellige bewering van de wapenkoningen Falentin en Maurissens van een verband dat zij plaats in een ver verleden.

Verder zoekend vonden we in Brugse archieven alsnog een verband de Prince tussen Vlaanderen en Brabant: in de Brugse poortersboeken lezen we dat op 15 mei 1493 een Gillis de Prinche, zoon van Jan, geboren te Brussel het poorterschap van de stad Brugge verkreeg. Dat gebeurde op voorspraak van de heer van Nassau, wegens de 'goede diensten' die hij aan de stad had gedaan. Hij hoefde daarom ook geen poortersgeld te betalen:



Gillis de Prinche fs Jans, gheboren te Bruesselle wierdt poortre vander stede van Brugghe ten bede ende begheerte van mijnen hee(re) van Nassau, midsgaders den goeden dienste bij hem ghedaen der stede van Brugghe voors(eid) ende dit upden XV-en dach van meye a° III^{xx} XIIJ dus hier niet – Niet.¹⁷³

De 'heer van Nassau' is ongetwijfeld Engelbert II, graaf van Nassau-Dillenburg (+ 1504),¹⁷⁴ een zeer trouwe aanhanger van aartshertog Maximiliaan van Oostenrijk en diens zoon Philips de Schone (vader van keizer Karel) en in 1490-92 de vurigste bestrijder van de tweede Vlaamse opstand (1487-1492) tegen Maximiliaan. In 1480 had Maximiliaan hem al eens als stadhouder van de Nederlanden aangesteld en zo ook diens zoon Filips de Schone in 1501. De summiere poortersakte zegt helaas niet wat die goede diensten dan wel waren.

172 Een verticaal stamboomschema de Prince in het handschrift KBR, II 6600, p. 20 (Fonds Houwaert) levert geen extra informatie op en is zo goed als zeker gemaakt uit het handschrift van Coenraedt de Prince.

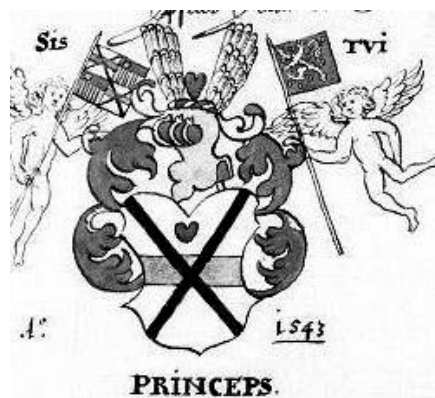
173 SAB, Poortersboeken, 1479-1496, f. 64 (modern nr.) bovenaan (beeld 064.jpg op www.archiefbankbrugge.be/archiefbank).

174 Zie over hem: P. DE WIN, 'Engelbert II, comte de Nassau-Dillenburg et de Vianden, seigneur de Breda et de Diest, viconte héréditaire d'Anvers', in: (red.) RAPHAËL DE SMEDT, *Les chevaliers de l'Ordre de la Toison d'or au XVe siècle. Notices bio-bibliographiques*, Frankfurt am Main, 2000, nr. 77 (pp. 180-183) en www.dbnl.org/tekst/aa_001biog06_01/aa_001biog06_01_0306.php.

Misschien is deze ingeweken Brusselaar een rechtstreekse voorvader van I. – Pieter de Prince, + 1578 en de Spaanse Principes?

Het vroegste geattesteerde voorkomen van het wapen van de Brugse de Princes is van 1609 of enige tijd later (de gedenksteen voor het jaargetijde in de Brugse St.-Katharinakerk). Dan was Coenraerd de Prince uit Leuven

nog een tiener. Hoewel deze in de eerste helft van de 17de eeuw veel genealogisch onderzoek deed, bleef zijn horizon beperkt tot Leuven en de Brusselse geslachten en hij ging daar ook niet veel verder in dan tot de generatie van zijn grootouders, zijn aandacht ging vooral uit naar de verwevenheid met andere Brusselse geslachten. Het is best mogelijk dat hij zelfs geen weet had van een Brugse familie de Prince met hetzelfde wapenschild.



Illustraties in het Libro de Pruevas blz. 107, 108 en 111 (kleur) en hun corresponderende (Z/W) in het hs. van Coenraerd de Prince, f. 210, 198v en 147.